

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİMDALI

**AKDENİZ BÖLGESİ'NDE TURİZMİN GELİŞMESİ VE EKONOMİK
ÖZGÜRLÜK ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYSEL ANILGAN

DANIŞMAN
PROF. DR. ALPER ASLAN

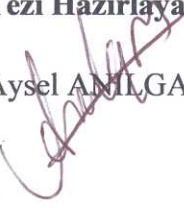
NEVŞEHİR
MAYIS 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Aysel ANILGAN

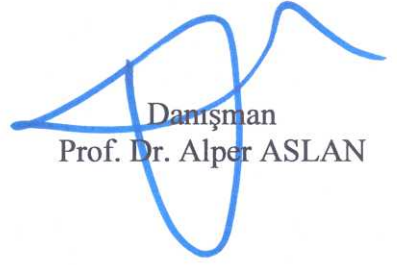
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Akdeniz Ülkelerinde Turizmin Gelişmesi Ve Ekonomik Özgürlük Üzerine Etkileri” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Beştaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

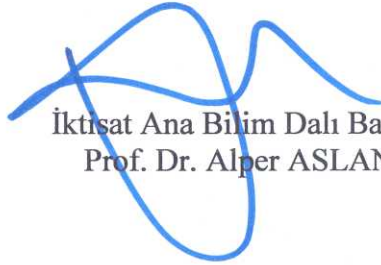
Tezi Hazırlayan,
Aysel ANILGAN

Danışman
Prof. Dr. Alper ASLAN

İktisat Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Alper ASLAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Alper ASLAN danışmanlığında Aysel ANILGAN tarafından “Akdeniz Bölgesi’nde Turizmin Gelişmesi Ve Ekonomik Özgürlük Arasındaki İlişki” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

30.05.2018

JÜRİ

İMZA

Danışman: Prof. Dr. Alper Aslan
Üye : Doç. Dr. Özyüzyü ÖZAL
Üye : Doç. Dr. Üyesi Aysel Benmerçin

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 07.06.2018 tarih ve 2018.34.394 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

07.06.2018
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez süreci boyunca tüm çalışmalarında benden desteğini esirgemeyen ve tüm mevcut bilgisini her koşulda bana aktarmaya çalışan değerli danışman hocam Prof. Dr. Alper ASLAN' a en içten dileklerle teőekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu süreçte en uzak mesafede bile üzerimden elini hiçbir zaman eksik etmeyen, her koşulda yanımda olduğunu hissettiren değerli hocam, Doç. Dr. Ayőe CİNGÖZ' e tüm kalbimle teşekkür ederim.

Son olarak, aldıkları her nefes için őükrettięim, tez yazım sürecinde gölgesinde dinlendiğim canım babam Kerim ANILGAN' a ve nefesi, nefesi olan meleğim annem őengöl ANILGAN' a sonsuz minnetlerimi sunarım.

Aysel ANILGAN

AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZMİN GELİŞMESİ VE EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE ETKİLERİ

Aysel ANILGAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Yüksek Lisans, Mayıs 2018

Danışman: Prof. Dr. Alper ASLAN

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı turizm ve ekonomik özgürlük kavramlarını teorik olarak inceleyerek, turizm sektöründeki gelişimin ekonomik özgürlük üzerindeki etkisini tespit etmektir. Ekonomik özgürlük, bireylerin dışarıdan ya da devlet müdahalesi olmadan, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi hür iradeleri ile dilediği ekonomik faaliyetlerde bulunması ve bireylerin elde ettikleri gelirlerini yine zorlama olmadan serbestçe kullanabilmelerini ifade etmektedir. Son yıllarda oldukça ilgi odağı olan turizm sektörü, ülke ekonomileri için önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Turizm sektörüne yönelik artan bu ilgi sayesinde doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenen ekonomik özgürlük düzeyleri bu çalışmada incelenmeye çalışılmıştır. Ekonomik özgürlük ile turizm arasındaki ilişki analiz edilirken, ekonomik özgürlük değişkenleri Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin beş ana bileşeni ile değerlendirilmiş olup, Turizm verileri UnData- A World of information sitesinden, ülkelere gelen turist sayıları olarak alınmıştır. Her iki değişken için 2000-2014 yıl aralığı kullanılmıştır. Çalışmanın analiz kısmında korelasyonun varlığına ilişkin Pesaran (2004) testi, Spearman rank korelasyon katsayısı ile ortalama değer hesaplayan ve parametrik olmayan Friedman (1937) testi ile rank korelasyon katsayılarının karelerine dayanan Frees (1995) testi uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda, kısa dönem hata düzeltme katsayıları tüm tahminci sonuçlarında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olup, kısa dönemdeki dengesizliklerin uzun dönemde giderileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Turizm gelişmesi

DEVELOPMENT OF TOURISM AND ITS IMPACT ON ECONOMIC FREEDOM IN THE MEDITERRANEAN COUNTRIES

Aysel ANILGAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Institute of Social Sciences

M.S. in Economics, May 2018

Supervisor: Prof. Dr. Alper ASLAN

ABSTRACT

The aim of this thesis is to determine the impact of the progress in tourism industry on economic freedom while theoretically analyzing the concepts of tourism and economic freedom. Economic freedom means, individuals' conducting any economic activity with their own free will without any outside or state intervention and without any pressure or oppression, and individuals' utilizing their income freely without any coercion or compulsion. Recently, tourism industry, which has become a focal point, became a very important source of income for national economies. Levels of economic freedom that are affected directly or indirectly due to the increasing interest in the tourism industry are analyzed in this study. In the analysis of the relationship between economic freedom and tourism, the variables of economic freedom are evaluated by the five main components of Fraser Institute World Economic Freedom Index and tourism data is set as the number of tourist visiting each country that is retrieved from the UnData- A World of Information website. For both variables, the time between 2000-2014 is used. In the analysis section, for correlation Pesaran (2004) test, the non-parametric Friedman (1937) that calculates Spearman rank correlation coefficient and mean value and Frees (1995) test that relies upon the square of rank correlation coefficient were applied. In the conclusion section, all the short-term standard deviations for predictive results are found negative and statistically significant and it is considered that the short-term instabilities can be steadied immediately in the long term.

Key Words: Economic Freedom, Development of Tourism

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KLAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE TURİZM İLE İLGİLİ BİLGİLER

1.1. Özgürlük Kavramı	3
1.2. Ekonomik Özgürlük Kavramı	4
1.2.1. Ekonomik Özgürlük Unsurları	6
1.2.2. Ekonomik Özgürlüğün Ölçülmesi	7
1.3. Ekonomik Büyüme Kavramı	11
1.4. Turizm Kavramı	12
1.4.1. Turizm ve Ekonomi	14
1.4.1.1. Turizm Arzı	15

1.4.1.2. Turizm Talebi	17
1.4.1.3. Turizmin Gelir ve İstihda Üzerine Etkileri	19
1.4.2. Turizm Çeşitleri	19
1.4.3. Turizm Tarihi	21
1.5. Ekonomik Özgürlük ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki	24
1.6. Ekonomik Özgürlük ile Turizm Arasındaki İlişki	27

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ENDEKSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM GELİŞMELERİ

2.1. Ekonomik Özgürlük Endeksi	30
2.1.1. Ekonomik Özgürlük Endeksinin Ölçülmesi	31
2.1.1.1. Freedom House	32
2.1.1.2. Fraser Enstitüsü	33
2.1.1.3. Heritage Vakfı	35
2.1.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri	39
2.1.3. Ekonomik Özgürlük Endeksleri Arasındaki Benzerlikler Ve Farklılıklar	43
2.1.4. Ekonomik Özgürlük Endeksleri Metodolojisi	44
2.1.5. Akdeniz Bölgesi Ve Akdeniz Bölgesine Kıyısı Olan Ülkelerde Ekonomik Özgürlükler	52
2.2. Akdeniz Bölgesinde Turizm Sektörü	55
2.2.1. Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler	59
2.2.2. Turizmin Gelişmesinin Ekonomik Özgürlükler Üzerine Etkileri	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMENİN EKONOMİK
ÖZGÜRLÜK DÜZEYLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR
ANALİZ

3.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırları	64
3.2. Araştırmanın Metodolojisi	65
3.3. Araştırmada Veri Toplama Yöntemleri	66
3.4. Verilerin Analizi Ve Değerlendirilmesi	66
SONUÇ VE ÖNERİLER	70
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	77

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kullanılan Anketler Sonucu Elde Edilen Ekonomik Özgürlük Göstergeleri	9
Tablo 1.2. Turizm Arzı Tablosu	16
Tablo 1.3. Turizm Çeşitleri	20
Tablo 1.4. Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Konu Alan Eserler	25
Tablo 2.1. Heritage Vakfı Mülkiyet Hakları Puanlama Sistemi	44
Tablo 2.2. Heritage Vakfı Finansal Özgürlük Puanlama Sistemi	50
Tablo 2.3. Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Özgürlük Düzeyleri Ortalaması	53
Tablo 2.4. Ülkelerin Özgürlük Düzeyleri	53
Tablo 2.5. 1970-2015 Yılları Arasında 18 Ülke İçin EFW Puanları	54
Tablo 2.6. Akdeniz Ülkelerinde 2000-2014 Yılları Arası Gelen Turist Sayıları	57
Tablo 2.7. 2000-2018 Yılları Turizm Gelirlerinin GSYH' ya Etkilerinin Karşılaştırılması	59
Tablo 3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	66
Tablo 3.2. Birim-Kök Testi Sonuçları (Yatay)	67
Tablo 3.3. Panel ARDL Tahmin Sonuçları	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Ekonomik Büyüme İle Birlikte Toplam Arz Eğrisi	12
Şekil 1.2. Üretim Olanakları Eğrisi	12
Şekil 2.1. Akdeniz Ülkeleri Haritası	52

GİRİŞ

Çalışmada turizm ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişki incelenmiş olup, birbirlerini etkileme dereceleri kısa ve uzun dönem içerisinde değerlendirilmiştir. Bireyler için vazgeçilmez bir değer olan özgürlük kavramı ile birlikte doğan ve literatüre de son yıllarda araştırma konusu olan liberal ekonominin temel unsurlarından ekonomik özgürlük kavramını kısaca, bireylerin tüm ekonomik faaliyetlerini özgürce gerçekleştirmeleri olarak tanımlayabiliriz. Dünyada en önemli sektörler arasında yer alan, hızlı bir büyüme gösteren ve ekonomide aktif bir dinamığa sahip olan turizm sektörü, bireyler için değer yaratan bir sektör haline gelmiştir. Turizm sektöründen elde edilen gelirler, 13 yıllık dönemde %126 artış göstererek dünyanın en hızlı gelişen sektörleri sıralamasında ilk sıraya yerleşmiştir.

Dünya genelinde kabul görmüş üç temel ekonomik özgürlük düzeylerinin ölçüldüğü kurum vardır. Bunlar, Freedom House, Fraser Institute ve Heritage Foundation'dır. Bu üç sivil toplum kuruluşu birbirinden bağımsız araştırmalarını gerçekleştirirler de her birinin, birbirine yakın benzerlikleri bulunmaktadır. (Yenipazarlı ve Erdal, 2010). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO-World Tourism Organization) verilerine göre uluslararası turizm ve turizm gelirlerinde son yıllarda hızlı artış görülmektedir. Bununla birlikte ekonomik büyümenin de artış gösterdiği görülmekte olup, birbirleriyle pozitif yönlü etkileşim içerisinde olan ekonomik özgürlük düzeylerinde de artış gözlemlenmektedir. Ekonomik Özgürlük Endeksi, hükümetin büyüklüğü, yasal sistem ve mülkiyet hakları, Paranın güvenilirliği, uluslararası ticaret yapma özgürlüğü ve Yasal Düzenlemeler (Regülasyon) olmak üzere 5 farklı değişken ele alınarak incelenmiştir. Turizm sektörü verilerinde ise ülkelere gelen turist sayıları ele alınmıştır. Çalışmada Akdeniz Bölgesi'ndeki ülkeler ele alınmış ve toplamda 20 farklı ülke için değerlendirme yapılmıştır.

Ekonomik özgürlüğün varlığı rekabetin bir göstergesidir. Eğer ki bir yerde rekabet varsa orada ekonomik büyüme oranlarında artıştan söz etmek mümkündür. Şöyle özetlemek gerekirse, bireylerin ekonomik açıdan özgür olmaları demek yatırımlarını özgürce yapabilecekleri anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda, serbest piyasada özel yatırım, daha yüksek gelir sağlayan alanlara yönelmeye başlayacaktır. Akdeniz Bölgesi ülkelerinde gelir kaynağı sektör turizm sektörü olmakla birlikte yüksek

sermayeli ve yüksek getiriye sahip bir sektör olduğu da aşikârdır. Mevcut bölgede, bireyler ekonomik özgürlüklerine sahip ise, yatırım tercihleri çoğunlukla turizm sektörüne olmaktadır. (Akkaya, 2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE TURİZM İLE İLGİLİ BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümde ana değişken olan ekonomik özgürlük ile ilgili teorik ve tanımsal bilgiler aktarılmış ve diğer değişken olan turizm sektörü ile ilgili temel bilgilere ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Özgürlük Kavramı

Özgürlük kavramı iktisatta çelişkili bir konuma sahiptir. Her yazarın ayrı bir anlam katmasından dolayı birçok tanımla ifade edilen bu kavram, tanımlanırken hangi anlamda özgürlük tanımını içerdiği de bir tartışma konusudur. Evrende nefes alan bütün canlıların eşit yaratıldıkları, onları yaratan tarafından tüm canlılara hayat, özgürlük, yaşam ve mutluluğu arama hakkı verildiğine inandıklarını ifade ettikleri ve bu düşünceleri bütün dünyaya duyurdukları 4 Temmuz 1976 Amerikan Kongresi'nin de kuşkusuz unutulmayacak sözü “insan özgür doğar “ olmuştur.

Özgürlük genel anlamda kısıtlamalardan bağımsız olarak kabul edilen ya da insan tarafından oluşturulan kısıtlamalardan ve engellerden bağımsız olup olmadığına bağlıdır. Birçok yazar için, açıkladıkları özgürlükler tesadüfidir. İnsan özgür olduğunda, birçok şey yapmakta serbesttir ve seçenekleri ne kadar geniş olursa o kadar daha özgürdür. Özgürlük kişinin yeteneğiyle büyük oranda ilişkilidir yani, kişinin isteği ne kadar geniş olursa, istediği çeşitli şeyleri yapma kabiliyeti de o kadar artar. Kısaca özgürlük elde edildiğinde, bir kişi daha önce yapamadığı pek çok şeyi yapmakta serbesttir. (Hospers, 1994)

Özgürlük, herhangi bir zorlamaya, baskıya maruz kalmadan kendi hür iradesi ile düşünme, davranışlarını sergileyebilme ve kendini ifade edebilme durumudur. Çağdaş Liberal Felsefe' nin başta gelen isimlerinden biri olan Joseph Raz' a göre "özgür insan kendi hayatının yazarıdır".

George G. Brenkert ise özgürlüğü, "insanın legal olan her davranışı ve düşünceyi gerçekleştirme gücüne sahip olması ve illegal olan herhangi bir davranışı ya da eylemi de gerçekleştirmemesi" olarak tanımlamaktadır. (Bahtiyar, 2012).

1.2.Ekonomik Özgürlük Kavramı

Çağdaş iktisat anlayışında önemli bir yere sahip olan ve vazgeçilmezliği vurgulanan ekonomik özgürlük kavramını farklı tanımlarla ifade etmek mümkündür. Ekonomistler ekonomik özgürlük kavramını tanımlarken, serbest piyasa, serbest girişim, serbest ticaret, serbest değişim, serbest giriş, özgür seçim vb. ile tanımlama yapmaktadır. Bu izlenimi, özgürlüklerini merkeze koyan Buchanan, Hayek veya Friedman gibi birkaç iyi bilinen çağdaş iktisatçının tanımları ile de destekleyebiliriz. (Gravel, 2007).

Tarih boyunca, hükümetler iktidarını, iktisadi faaliyette geniş bir sınırlama kısıtlaması koymak için kullanmışlardır. Bu tür kısıtlamaların çoğu, ekonomik tercihler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesiyle ölçülebilir. Kısıtlayıcı ekonomik seçim, mal ve hizmetlerin üretimini, dağıtımını veya tüketimini, iş gücü hizmetleri etkilemektedir. Başka bir ifade ile hükümetin iktidarı, dünyayı karakterize eder. Değişen koşullarda hükümet iktidarı, bireylerin kendi kişilikleri ve mülkleriyle ilgili seçtikleri seçimleri zorlama yoluyla yeniden şekillendirebilir. Hükümetler bunu yaparken ekonomik özgürlük doğal olarak azalır. Ayrıca belirtmelidir ki, hükümet baskısı altında ekonomik büyüme de zarar görmektedir. Bunun yanında hükümetler bireyin ekonomik özgürlüğündeki kayıplardan sorumlu tek taraf değildir. Bu ifadeye yönelik, Jones ve Stockman, üçüncü kişilerin gönüllü işlemlere dayatılan kısıtlamaları da ekonomik özgürlüğün kaybolmasına neden olacağı fikrini savunmuştur. Ekonomik özgürlük kavramını açıklayıcı bir şekilde Gwartney ve arkadaşları tanımlamış ve bireylerin belli durumlarda ekonomik özgürlüğe sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumlar:

- Dolandırıcılık, hırsızlık gibi haksız yere ya da güç kullanmadan elde edilen mülk, fiziksel saldırılardan korunma hakkına sahiptir.
- Mevcut eylemleri olduğu sürece, bir başkasını kullanma, takas etme veya mülk edinme konusunda bireyler özgürdürler.

(Madan, 2002).

Ekonomik olarak özgür bir toplumda, hükümetin temel işlevi özel mülkiyetin korunması ve sözleşmelerin uygulanmasıdır. Bir hükümet özel mülkiyeti korumayı başaramazsa, tam tazminat almadan mülkünü alır veya gönüllü değişimi sınırlayan kısıtlamalar getirirse, ekonomik bireyin özgürlüğünü ihlal eder. Ayrıca ekonomik özgürlüğü incelemek, kişilerin siyasal yapıya bakılmaksızın bireysel ve kolektif olarak kendi seçtikleri iktisadi faaliyetlerini ne ölçüde üstleneceklerini değerlendirmektir. Bu özgürlüğün temel yönü, seçimi kontrol eden ekonomik sistemin ne kadarını yansıttığıdır. (Haan ve Sturm, 1999).

Ekonomik özgürlük, malların ve hizmetlerin üretim dağıtım ve tüketim haklarının tüm özgürlüklerini kapsamalıdır. Bunun yanında mutlak mülkiyet hakkı sağlamalı, emek, sermaye ve mal hareketlerinin özgürlükleri kapsamında gerçekleşmesi gerekmektedir. Bireylerin özgürlüklerini korumak ve sürdürmek için gerekli gördükleri sınırların ötesinde, ekonomik özgürlüğün sınırlandırılması veya zorlanması söz konusu olmamalıdır. Yani, ekonomik açıdan özgür bir toplumda yaşayan bireyler, hukukun üstünlüğü altında kendi hür iradeleri ile istedikleri gibi çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapma hakkına sahip olmalıdır. (Friedman, 2009). Ekonomik özgürlükler, bireylerin bağlı olmadan özgürce iktisadi faaliyetlerde bulunma ve bu faaliyetler sonucunda elde ettikleri maddi ve manevi tüm değerleri dışarıdan gelen bir müdahale ya da kısıtlama olmaksızın serbestçe kullanabilmelerini ya da sahiplenmelerini ifade eder. (Altınışik, Çakmak ve Peker, 2011).

Ekonomik özgürlük kavramı tartışılırken, birey ile devlet arasındaki ilişki göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bireysel özerkliğe müdahale eden bir devlet sistemi ya da hükümet kontrolü var ise ekonomik özgürlükler sınırlandırılmış demektir. Ekonomik özgürlük ne kadar anarşi çağrısı yapıyor gibi görünse de, asıl amacı yalnızca hükümet baskısı ya da kısıtlamasının olmaması değil, bireylerin özgürlük duyularının yaratılması ve devamlılığının sağlanmasıdır. Yani, devletin bireyler üzerinde ki müdahale ve sınırlandırmaların en az düzeyde olmasıdır.

Belirtmelidir ki bireyler ekonomik özgürlüğün nimetlerinden yararlandıkları andan itibaren, diğer bireylerin ekonomik hak ve özgürlüklerine saygı gösterme sorumluluğunu da almış bulunurlar. (Miller ve Kim, 2011).

Ekonomik özgürlükler arz ve talebin gelişmesine katkı sağlamakla birlikte bu sayede hem piyasaların oluşmasını hem de oluşan piyasaların aktif işleyişini sağlamaktadır. Ekonomik özgürlükler beraberinde rekabeti de getirmektedir. Çünkü rekabet, tercihlerin sınırlandırılmadan yapılabilmesini, piyasalara girişlerin serbestçe olmasını ve ilişkilerin gönüllük temelinde gerçekleştirilmesini güvence altına alan bir süreçtir. (Altınışık, Çakmak ve Peker, 2011).

Ekonomik sistem ekonomik özgürlükten oluşmaktadır. O halde, “Piyasa ekonomisi” ekonomik özgürlüğe sahiptir, eğer ekonomik özgürlüğe sahip olmayan bir sistemden bahsederek bu kuşkusuz “kumanda ekonomisi” olur. Kısaca, maddi manevi varlıklarını tümüyle kontrol edebilen bir birey ekonomik yönden özgür sayılabilir. (Gemrik, 2014).

Unutulmamalıdır ki, ekonomik özgürlük kavramını siyasi ve sivil özgürlüklerle karıştırmamak gerekmektedir. Ekonomik özgürlük serbest piyasa ekonomisini ifade etmektedir. Ekonomik özgürlüğün özü, özel mülkiyetin korunması, bireysel seçim özgürlüğü ve gönüllü değişimdir. Özel mülkiyet haklarının korunması ve sözleşmelerin uygulanmasına odaklanan sınırlı bir hükümet gerektirir.

Siyasi özgürlük, bunun yerine, vatandaşların siyasi süreçlere katılımını ifade eder. Siyasi haklar ve sivil özgürlükler gibi temel unsurlardan oluşur. Siyasi süreçte vatandaşların özgür olması, seçimlerin adil ve rekabetçi olması ve alternatif tarafların özgürce katılmasına izin verilmesi durumunda siyasi özgürlük mevcuttur. Sivil özgürlük, basın özgürlüğü ve bireylerin örgütlenme, alternatif dini görüşlere sahip olma, adil yargılanma hakkı ve fiziksel karşılık görme korkusu olmadan görüşlerini açık bir şekilde ifade etme hakkını kapsar. İki kavram bir birine benzer görülse de ince bir fark vardır ve bu gözden kaçırılmamalıdır. (Madan, 2002).

1.2.1. Ekonomik Özgürlüklerin Unsurları

Ekonomik özgürlük üzerine birçok çalışma yapılmasına rağmen ekonomik özgürlüğün unsurlarında herkes tek bir noktada birleşmiştir. Ekonomik özgürlük

genel kabul görmüş dört unsurdan oluşmaktadır. (Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan, 2011).

Ekonomik özgürlüğün temel unsurları;

- Ortaklaşa tercihlerden ziyade bireysel tercihlerin kullanılması
- Devlet müdahalesiyle değişimden ziyade, piyasalar tarafından eş güdümlü olarak gönüllü değişimin var olması
- Yeni pazarlara giriş-çıkışta serbestlik ve rekabette özgürlük
- Tüm dış etkenlerden (bireyler dâhil) ve bu etkenlerin baskılarından, kişilerin ve onların sahiplik haklarının korunması

Bu dört bileşeni de içinde barındıran ekonomik özgürlüğün tam olarak var olabilmesi için, siyasi karar mercilerinin de belli oranda faaliyet içerisinde olması gerekmektedir. Şöyle ki, bireylere neyi, nasıl, nerede üretecekleri ve çıktılarının kimlere nerede ulaştırılacağını belirleme aşamasında ve kişisel özgürlüklerinin korunması konusunda destek olunmalıdır. (Bahtiyar, 2012).

1.2.2. Ekonomik Özgürlüklerin Ölçülmesi

Ekonomik özgürlük kavramı soyut bir kavram olmasına rağmen çeşitli kurumlarca ölçüm yapılabilmektedir.

1980 yılından itibaren ekonomik özgürlük kavramı daha fazla önem kazanmış ve her yıl düzenli olarak ülkelerin ekonomik özgürlük seviyeleri ölçülmüştür. Düzenli olarak ölçülen ekonomik özgürlük rakamları ülkeler arasında kıyaslama imkânı sağlamış olup, sonuçlarla birlikte ekonomik özgürlük etkilerinin değerlendirilmesi aşamasında da önemli çalışmalara yol açmıştır. Bu güne kadar elde edilen tüm sonuçlar değerlendirildiğinde, ekonomik özgürlük düzeyi artan ülkelerde kişi başına düşen gelir, refah, istihdam, eğitim, sağlık, sosyo ekonomik performans gibi tüm verilerin iyileştiği, ayrıca rekabet gücünün arttığı ve yolsuzlukların giderek azaldığı da tespit edilenler arasındadır. (Bahtiyar, 2012).

Ekonomik özgürlüklerin ölçümünde dünyada kabul görmüş iki önemli endeks bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Amerika Birleşik Devletleri'nin Washington D.C.' de bulunan Heritage Foundation ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa yürütülen

Ekonomik Özgürlükler Endeksi (IEF), ikincisi ise Fraser Enstitüsü tarafından hazırlanan *Dünya Ekonomik Özgürlüğü Endeksi (EFW)*' dir.

Fraser Enstitüsü ve Heritage Foundation kuruluşu, farklı belirtkelere odaklansalar da her iki kuruluşun da amacı ekonomik özgürlük kavramı ve bu soyut olan kavramın ölçümüdür. Ayrıca, iki kuruluşta ekonomik olarak özgürlüğü önemseyen kurumlar için ortak fikre sahiplerdir. (Tunçsiper ve Biçen, 2014).

Heritage Foundation Vakfı, düşünce vakfı olarak dünyada kabul görmüştür. Vakıf, Wall Street Journal ile birlikte ortaklaşa bir çalışma ile her yıl düzenli olarak Ekonomik Özgürlük Endeksi yayınlamaktadır. Heritage Vakfı ekonomik özgürlükleri sıfır ile yüz arasında değişen değerlerle endekslerini oluşturmakta ve ölçümü bu sayede yapmaktadır. Ölçüm sınıflandırmaları şu şekildedir;

- 0 ile 49,9 aralığı, Bastırılmış ülkeler
- 50 ile 59,9 aralığı, Özgür olmayan ülkeler
- 60 ile 69,9 aralığı, Kısmen özgür ülkeler
- 70 ile 79,9 aralığı, Çoğunluğun özgür olduğu ülkeler
- 80 ile 100 aralığı, Özgür ülkeler (Gemrik, 2014)

Heritage Vakfı ekonomik özgürlük endeksi bileşenlerini, iş yapma özgürlüğü, ticaret özgürlüğü, mali özgürlük, devletin büyüklüğü, parasal özgürlük, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük, mülkiyet hakları, yolsuzluk ve emek özgürlüğü olarak gruplandırmıştır. (William W. Beach and Tim Kane, 2008).

Vakfın, 1995 yılından bu yana ekonomik özgürlüğe ilişkin endeksleri ve bu endekslerin yukarıda sıralanan alt bileşenlerine ilişkin veriler yıllık olarak verilmektedir. Ülkeleri, ekonomik özgürlüğün her bir alt endeksle ilişkili olarak yüz üzerinden puanlama yapıp sıralamaktadır. Alt bileşenler, vergiler, yabancı yatırımlar ve bu yatırımlara ilişkin kısıtlamalar, tezgah altı yatırımlar, kamu kesiminin ekonomide ki yeri, enflasyon, ücret ve fiyat kontrolleri, banka sektörlerinde ki bağımsızlık, regülasyon gibi konuları da kapsamaktadır. (Tunçsiper ve Biçen, 2014)

Fraser Enstitüsü, Kanada merkezli, seksenin üstünde üyeye sahip, liberal düşünce topluluğudur. Ekonomik özgürlük ölçümünde, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ekonomik Forumu verilerinden de yola çıkarak bir endeks oluşturmaktadır. Ülkeleri, oluşturdukları endeks doğrultusunda sıfır ile on arasında bir puanlama sistemi ile sınıflandırmaktadırlar. Fraser endeksi, yirmi üç bileşenden oluşan beş temel alan doğrultusunda ülkelerin ekonomik özgürlük düzeylerini ölçmektedir. Devletin sahip olduğu büyüklük (vergi, harcama, girişimcilerin sayısı v.b.), mülkiyet hakkı ve bu hakkın korunması, uluslararası dış ticarete ki özgürlük, güçlü para kullanımına geçiş, emek ve işgücü düzenlemeleri olarak beş temel alanı sıralamak mümkündür. Bu endeks alt endekslerle birlikte toplam kırk iki değişkeni kapmakta ve bu değişkenler üzerinden puanlar verilmektedir. (Gemrik, 2014)

Dünya Ekonomik Özgürlüğü Endeksi (EFW), 1970 ile 2000 yılları arasında raporlarını beşer yıllık hazırlarken, 2000 yılından sonra her yıl için ayrı bir endeks hazırlamaya başlamıştır. (Tunçsiper ve Biçen, 2014).

Ekonomik özgürlüğü ölçmede kullanılan endeksler açıklanmıştır. Dünyada kabul görmüş enstitülerin ekonomik özgürlük göstergeleri aşağıdaki tablo 1.1. da sınıflandırılmıştır.

KULLANILAN ANKETLER SONUCU ELDE EDİLEN EKONOMİK ÖZGÜRLÜK GÖSTERGELERİ		
FRASER ENSTİTÜSÜ	FREEDOM HOUSE	HERITAGE FOUNDATION
<i>Paranın bir değer ve bir değişim aracı olarak korunması</i>	<i>Mülkiyet tutma özgürlüğü</i> -Özel mülkiyet hakları -Fikri mülkiyetlerin korunması	<i>Uluslararası ticaret özgürlüğü</i> -Düşük tarifeler, ve ticaret engellerinin olmaması
-Düşük para arz artışı -Düşük enflasyon oranı -Yabancı para hesapları açma	-Mülkiyet değişimde serbestlik	<i>Yaşama özgürlüğü</i> -Düşük gelir vergisi ve kurumlar vergisi
-Banka hesapları yurt dışında bulundurabilme	<i>Yaşama özgürlüğü</i> -Sendika dernekleri oluşturma özgürlüğü	-Düşük katma değer ve diğer vergiler
<i>Üretilen ve tüketilene karar verme özgürlüğü</i>	-Ücret kontrollerinin olmaması	- <i>Üretilen ve tüketilene karar verme özgürlüğü</i>

<ul style="list-style-type: none"> -Düşük kamu harcaması -Birkaç devlete ait girişim sayılarının az olması -Fiyat kontrollerinin olmaması -Pazar girişi kısıtlamasının olmaması -Mülkiyet hakları, uygulanabilir sözleşmeler, ayrımcılık yapmayan mahkemelerin olması. (eşitlik) -Faiz oranı kontrollerinin olmaması 	<p><i>İşletmeyi kullanma, Girişimcilik özgürlüğü</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -İş kurma kolaylığı -Pazar girişte kısıtlama olmaması -Fiyat kontrollerinin olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> -Kamu harcamalarının az olması -Birkaç devlete ait girişim sayılarının az olması <p><i>Paranın bir değer ve bir değişim aracı olarak korunması</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Düşük enflasyon oranı
<p><i>Yaşama özgürlüğü</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Transferlerin ve sübvansiyonların düşük olması -Marjinal vergi oranının düşük olması -Askerlik şartının olmaması 	<p><i>Uluslararası ticarete (değiş/tokuş) özgürlük</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Düşük tarifeler ve ticaret engellerinin olmaması -Seyahat engellerinin az olması -Ticari kontrollerin az olması 	<p><i>Sermayenin serbest akışlarının özgürlüğü</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Yabancı mülkiyet sınırları veya giriş engellerinin olmaması (bankalar) -Yabancı ve yerli firmalar arasında ayırım olmaması
<p><i>Uluslararası döviz kurunda özgürlük (değiş-tokuş)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Düşük tarifeler -Resmi döviz kuru ile kara borsa kurları arasında fark olmaması -Ticaret sektörü karşılaşmalarının büyüklüğü -Beklentiler -Sermaye kontrollerinin olmaması 	<p><i>Piyasa ekonomisine katılma özgürlüğü</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Ayrımcılıklara karşı müdahalenin olması -Yolsuzluğun olmaması 	<p><i>Açık bankacılık sistemi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Yabancı bankalar için giriş engelinin olmaması -Sınırlı bankacılık düzenlemesi (sistem giriş engelleri yok) <p><i>Yaşama özgürlüğü, iş yürütme</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Ücret kontrollerinin olmaması -Fiyat kontrollerinin olmaması <p><i>Mülkiyet tutma özgürlüğü</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Mülkiyet haklarında özgürlük -Kamulaştırmanın az olması <p><i>Sınırlı iş yönetmeliği</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Piyasada kısıtlama yok -Yolsuzluğun yok -Karaborsa yok denecek kadar az

Tablo:1.1.(<https://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/1997/11/cj17n2-1.pdf>)

1.3. Ekonomik Büyüme Kavramı

Ekonomik büyüme kavramı ve bu kavramın içeriği, iktisat bilimi tarihi boyunca birçok tartışma konuları ile gündeme gelmiştir. Schumpeter, "ekonomik büyüme" terimini, dinamik bir ekonomide tasarruf oranı ya da nüfusta genel bir artışa neden olan uzun vadede istikrarlı ve aşamalı bir değişim sürecini belirtmek amacıyla kullanmaktadır.

Ülkenin büyüme hacminde meydana gelen düzenli artışları "ekonomik büyüme" olarak tanımlamak mümkündür. Ekonomik büyüme yalnızca sayısal bir veri değil, nicel ve nitel bir kavram olarak karşımıza çıkabilmektedir. Yani, o ülkede yaşayan toplumun yaşam standartlarında ki artış, üretilen mal ve hizmetlerin kalitesinde ki artışların genel bir toplamına ekonomik büyüme demek mümkündür. (www.paraborsa.net).

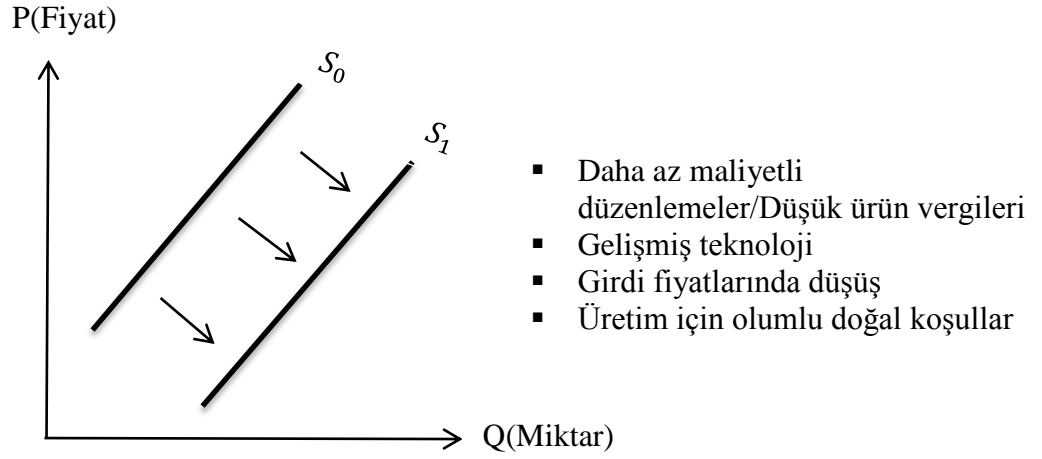
Ekonomik büyümeyi örnekleme yaparak açıklamaya çalışırsak; Üretimin aktif olduğu bir fabrikayı ülke olarak ele alalım, bu fabrikada yalnızca çay, kahve ve salep üretiminin yapıldığını varsayarsak, bir yılda üretilen tüm çay, kahve ve saleplerin satış fiyatlarıyla çarpılması sonucu ortaya çıkan rakama GSYİH diyebiliriz. Yani fabrikanın ciro' su olarak ifade edebiliriz. Bu fabrikada bir önceki yıl üretilen çay, kahve ve salepten elde edilen ciroya göre bulunulan yılda daha fazla ciro elde ediliyorsa ekonomik olarak ülkeniz (fabrikanız) büyümüş demektir. Eğer geçilen yıla göre daha az ciro elde ederseniz ekonomik olarak ülkeniz (fabrikanız) küçülmüş demektir. (<http://www.haberturk.com>)

Bunun yanında istikrarlı büyümeden söz edecek olunursa, reel GSMH büyüme hızının belli bir süreç aralığında sapma göstermemesi, yani aylık, üç aylık veya yıllık olarak kısa dönemde önemli derecede bir değişim göstermemesidir. Özetle, kısa dönemli üretim hacminde ki iniş ve çıkışların oldukça az olması durumuna "istikrarlı büyüme" olarak tanımlayabiliriz. (Uysal, 2013).

Ekonomik büyüme, toplam arz eğrisi ve üretim olanakları eğrisi ile de tanımlanabilir. Çünkü ekonomik büyüme her ikisini de kapsamaktadır. (Uysal, 2013).

- Toplam Arz Eğrisi;

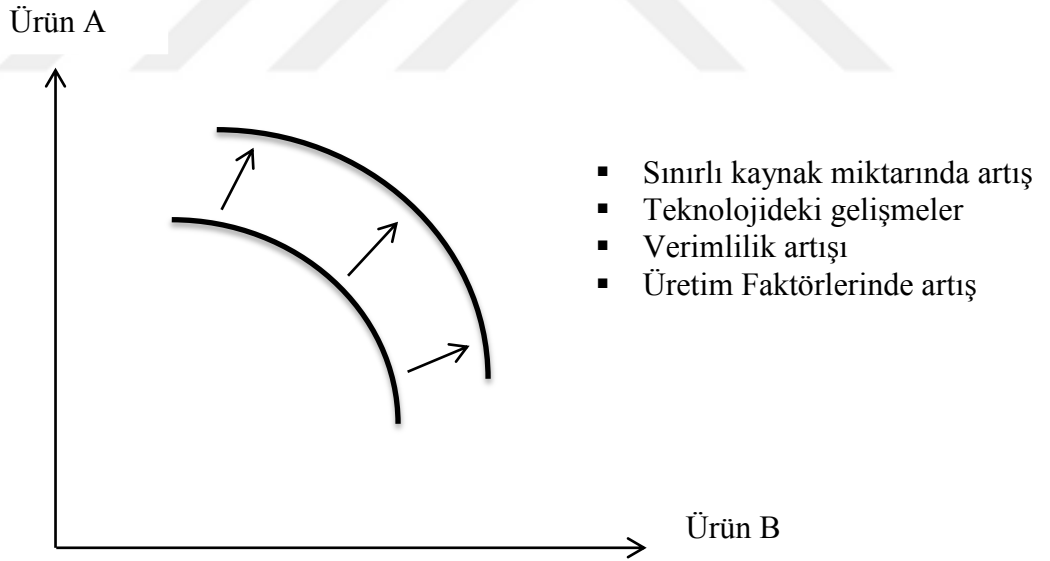
Ekonomik büyüme ile birlikte toplam arz eğrisi sağa doğru bir kayma yaşayacaktır.

Şekil 1.1. (<https://tr.khanacademy.org>)

- Üretim Olanakları Eğrisi;

Kaynak artışı, teknolojinin gelişmesi ve her iki durum söz konusu iken üretimin artması sonucu (iktisadi büyüme) üretim olanakları eğrisi dışa doğru kayacaktır.

Şekil 1.2. (<https://ekonomihukuk.com>)

1.4. Turizm Kavramı

Turizm sektörü dünden bugüne dünya genelinde hızla gelişmekte olup, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ön planda tutulmuş bir sektör olmaya devam etmektedir.

Düzenli olarak büyüyen ve gelişen turizm sektörünün ülke ekonomilerine katkısı göz ardı edilmezken, Dünya Turizm Örgütü'nün 2020 yılına ait raporunda belirttiği turizm geliri (2 trilyon dolar) ile her ülke turizm arz potansiyelleri çerçevesinde aldıkları payı büyütme çabasına girmiştir. (Yıldız, 2011).

Seyahat ile turizm kavramları birbirlerine benzeyen fakat birbirlerinden farklı tanımlaması olan iki kavramdır. Seyahat, en geniş tanımı ile yapılan tüm yolculukları kapsamaktadır. Yani, bir yerden başka bir yere geçerken uğranılan, bir ülkeye veya başka bir şehre iş için, okumak için, ikamet etmek için ya da boş zamanı değerlendirmek için yapılan tüm yolculukları kapsar. İnsan hayatı boyunca yapılan tüm seyahatleri turizm olarak tanımlamak da yanlıştır.

Turizm bireylerin görmek, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla yurtiçi veya yurtdışına yaptıkları gezilerdir. Turizm tanımlaması bununla kalmamakla birlikte, bir ülkeye/bölgeye yerli ve yabancı turist sayısını arttırmak için yapılan ekonomik, kültürel faaliyetleri de kapsamaktadır. (Tan, 2012).

Turizm kavramı çok geniş bir kavram olup, literatürde her yazarın kendine ait yorumlarla tanımlama yaptığı görülmektedir. Buna göre literatürde mevcut birkaç tanımlama şöyledir;

Turizm, bireylerin iş ve diğer amaçlar da dahil olmak üzere boş zamanlarını değerlendirdikleri, bir yıldan fazla olmamak üzere her zaman buldukları şehir dışında konakladıkları ve orada yaptıkları tüm faaliyetleri kapsar. 1982'de Mathieson ve Wall turizmi "insanların ikamet ettikleri ve iş hayatlarının sürdürdükleri yer dışındaki bölgelere geçici süre ile gitmeleri, gittikleri bu yerlerde kalmaları ve kaldıkları süre içerisinde ihtiyaçlarını karşılamaları ile gerçekleştirdikleri faaliyetlerin tümü" olarak tanımlamaktadırlar. Bir başka tanımı Miras Turizm & Müze Yönetimi 2012 yılında şu şekilde yapmıştır; "Turizm, konaklama tesisleri, yemek ve içecek işletmeleri, mağazalar, eğlence mekânları, etkinlik ortamları/kuruluşları, otel ve misafirhane hizmetleri, seyahat acenteleri gibi birçok sektörün toplamıdır." (Bonarou, 2011)

UNWTO' nun (turizmi geliştirmek ve turizme olan isteği artırma amacını üstlenmiş uluslararası Birleşmiş Milletler örgütü) turizm tanımlamasına göre turizm iki şekilde kategorize edilebilir; *1.Yerli turizm*; Bir başka adıyla iç turizm, yerel sakinlerin kendi ülkelerinde yaptıkları gezileri kapsamaktadır. Örneğin, Türkiye'de yaşayan bir Türk

vatandaşının Antalya'ya gezmek için gitmesi. 2.*Uluslararası Turizm*; Farklı iki ülke arasında yapılan gezileri kapsamaktadır. Bir ülkeye, başka bir ülkenin vatandaşlarının yaptığı ziyaretlerden oluşan turizmdir. Örneğin, Türkiye ile Almanya arasında yapılan geziler. (Chan ve Mackenzie, 2013).

Yukarıda yapılan tanımlardan farklı olarak, W. Hunziker ve K. Krapf ' a göre turizm ise, gidilen yerde kazanç sağlayıcı hiçbir faaliyette bulunmadan ve yer değişikliği kalıcı hale gelmeden geçici süre ile yapılan konaklamalardır. (Maviş, Ahipaşaoğlu ve Kozak, 2002). Böyle bir haz arayan turist, bir yerden bir yere giden ya da aynı yere tekrar tekrar ziyaret eden bir gezgindir. Turizm, bu gezginlerin ihtiyaçları etrafında düzenlenen tüm ekonomik faaliyetleri içermektedir.

1.4.1. Turizm ve Ekonomi

Turizm ve ekonomi arasındaki en önemli ilişki ekonomi, turizmin birçok önemli sorusuna yanıt verebilmektedir. Bu sayede turizm ilerlemesini sağlamakta ve ülkelerin kalkınmalarına neden olmaktadır. Ne kadar turist nereden gelecek, Nereye gidecek, Turistik malların arz ve talebi ne oranda olacak, Tüketim ve üretimin miktarları, istihdam, yatırım, dış alım ve satım gibi önemi yüksek soruları yanıtlayarak turizm gelişimini sağlamakta önemli bir basamak olmaktadır.

(Jabbarnezhad Asl, 2014).

Gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki birçok bölge için turizm, ekonomik kalkınma politikasının ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Alternatif ekonomik sektörleri aramaya yönelik arzusu ve ihtiyacı olmayan ülkelerde bile ekonomik çeşitliliği sağlamak ve ekonomik büyüme amacıyla turizm yatırımları gerçekleştirilmektedir. (Sharpley, 2002).

Turizm ekonomik etkilerinden bahsederken dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri de o ülkenin gelişmişlik seviyesidir. Yani, ülkenin gelişmişlik seviyesine göre ekonomik etkiler farklılık göstermektedir. Şu şekilde örnekeleyecek olursak, gelişmiş olan ülkelerde, gelen turistlerden elde edilen döviz, yatırımlar ve ya yenilikler için harcanırken, gelişmekte olan ülkelerde iş gücü istihdam için harcanmaktadır. Yine aynı şekilde gelişmekte olan ülkelerde turizmden elde edilen gelir turizm dışı harcamalara giderken, gelişmiş ülkelerde sektörün kendisi için kullanılmaktadır.

Turizmden elde edilen gelirleri üç ayrı grupta sınıflandırma ile ele alabiliriz;

1. *Doğrudan Gelir*: Ülkeye gelen turistlerin konaklama, yeme, içme, eğlence, ürün alışverişi v.b. gibi yapmış olduğu harcamalardan elde edilen gelir.
2. *Dolaylı Gelir*: Ticari kurumların ve işletmelerin kendi aralarında yapmış oldukları alışverişler sonucu elde edilen gelir.
3. *Uyarılmış Gelir*: Turizm sektöründe çalışanların ya da bu sektörden gelir kazananların yapmış olduğu harcamalar. (<https://turizmci.wordpress.com>)

Turizmin bireylerde oluşumuna bakıldığında zaman, boş zamanların ve tutumların nasıl kullanılacaklarına ilişkin ekonomik bir kararlar teşkil göstermektedir. Bu bağlamda turizm, yatırım, istihdam, tüketim gibi birçok ekonomik yönleri içinde barındıran sosyo-ekonomik bir oluşumdur. (Maviş, Ahipaşaoğlu ve Kozak, 2002).

Bireylerin turizme yönelmelerine etki eden ve karar mekanizmalarını etkileyen unsurların başında ekonomik parametreler gelmektedir. Bu da aynı zamanda mikro ekonominin bir konusudur. Kişinin boş zamanlarını tüketim niyetlerinden hangisine ne oranda zaman ayıracağı, ihtiyaçlara göre gelir dağılımı, boş zaman tüketimi ile turizme ne oranda gelir ayıracağı iktisadi analize konu olacaktır. Daha genel bir tanımlama yapılırsa, ülkede ne kadar kişinin turizme katılacağı, ne kadarının hangi mal ve hizmetlerden talep edeceği, ne kadarının konaklama ihtiyacının olacağı, harcamaların hangi bölgelerde ağırlık göstereceği ya da yöneleceği ekonomi disiplini konuları arasında yer almaktadır. (Maviş, Ahipaşaoğlu ve Kozak, 2002).

Turizm, arz ve talep yönü ile ekonomi içerisinde birçok sektör ile ilişkilidir. Turizmin bir ülkeye ekonomik yönden katkı sağlaması, gezginlerin o ülkeye gelmesi ve o ülkede yaptıkları harcamaların sonucu ülkenin toplam gelir ve refah seviyesinde artışların meydana gelmesi ile gerçekleşir. (Unur, 2004).

1.4.1.1. Turizm Arzı

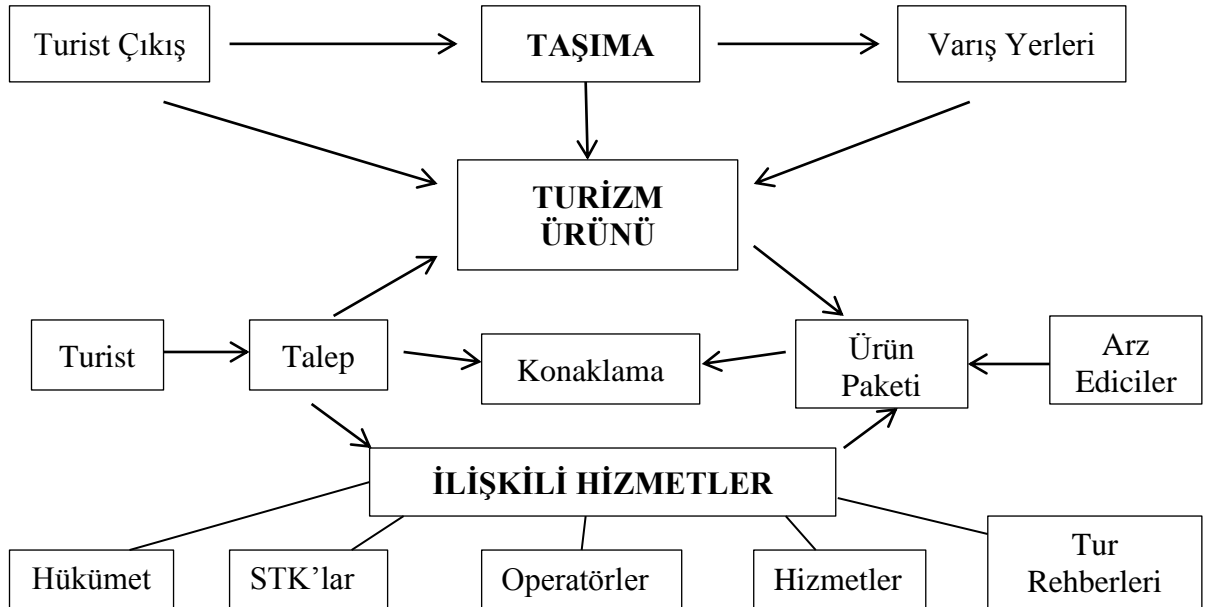
Turizm, turistlerin talep ettiği mal ve hizmetlerin üretiminde yer alan çok sayıda farklı sektöre dayanmaktadır. Örneğin havayolu şirketleri, turistlerin kullandığı yolcu taşımacılığı hizmetlerinden yalnızca bir tanesidir. Ancak bu hizmetler yalnızca

turistler tarafından değil, aynı zamanda yöre kentliler, yerli halk ya da öğrenciler tarafından da kullanılmaktadır.

Buna karşılık, turistler diğer mal ve hizmet ürünlerinin toplam arzının küçük bir kısmını tüketir. Örneğin, sektörlerin çoğu turizm tüketimiyle ilgili olsa bile, tüm yiyecek-içecek sektörlerinin, turizm dışı karakteristik ürünlerin (konfeksiyon, mücevherat, mobilyalar, vb.) ve diğer tüm hizmetlerin yalnızca belli bir oranını tüketmektedir.

Ekonomik anlamda arzı tanımlamak gerekirse, ceteris paribus olarak da bilinen, diğer tüm koşulların sabit olduğu varsayımı ile belli bir dönemde ve belirli fiyat düzeylerinde satılmak istenen mal ve hizmetlerin tümü olarak ifade etmek mümkündür. Turizm arzı ile ekonomik arz kavramları arasında bir fark olmamasına rağmen turizm arzının tanımını yaparsak, bir ülkenin, seyahat edenlerin veya gezginlerin ihtiyacını karşılamada sahip olduğu imkanların ve belli bir fiyata satılmaya hazır mal ve hizmetlerin tümü olarak tanımlamak doğru olacaktır. (Şit, 2014).

Turizm arzını tablo ile şekillendirmek gerekirse, aşağıda ki tabloda bir birleri ile ilişkileri oklarla ifade edilerek turizm ürünü yani turizm arzı ifade edilmiştir.

Tablo 1.2.: Turizm Arzı Tablosu (Şit, 2014)

Turizm kaynaklı arzı doğru belirlemek için, turizm tüketiminin her bir ürün kategorisinin toplam arzındaki payını hesaplamak gerekir. Yani, turizm oranları hesaplanırken, turizm tüketim harcamalarını her bir ürün kategorisinde (Seyahat acenteleri, yolcu taşımacılığı hizmetleri, yiyecek içecek hizmetleri, konaklama hizmetleri, eğlence sektörü, vb.) toplam arz yoluyla hesaplamak gerekmektedir. Bu kategorilerde, ilgili arzın büyük bir kısmı turistler tarafından tüketilmelidir. (Burgbacher ve Laepple, 2014).

Turizm arzının özelliklerini kısaca sıralayacak olursak;

- Yatırım yapmak yüksek maliyetlerde olduğu için yüksek harcamalar gerektirir.
- Ülkede yaşayan bireylere uygun mal ve hizmet üretimi ve bu üretilen ürünlerin pazara sunulması gerekir.
- Sermaye yoğun görünse de emek yoğun bir üretimden oluşmaktadır.
- Bireyler sunulan mal hizmetlerin olduğu ülkelere veya şehirlere gitmek mecburiyetindedir.
- Otomasyon yok denecek kadar az, sınırlıdır.
- İkame olanakları çoğunlukla yüksektir.
- Hizmetler soyutluk özelliğine sahiptir.(365 gün sürekliliği vardır.)
- Stoklanma özelliğine sahip değildir.
- Kısa dönemde arzı arttırma olanağına sahip değildir. (inelastik)

Turizm arzının özelliklerinin yanı sıra turizm arzını etkileyecek olan faktörler vardır. Bunlar;

- Doğal kaynaklar
- Üstyapı / Altyapı
- Ulaştırma (Hava, deniz, kara yolları)
- Sosyal ve kültürel varlıklar
- Misafirperverlik (ilgi, alaka, hoşgörü)

Ekonomide genel kabul görmüş arz kanunu ile birlikte, turizm arz eğrisinin mevcut durumlardaki değişimini ele alalım, böyle bir durumda arz eğrisinin başlangıç noktasını sol aşağı kabul edersek, doğru sağ yukarıya doğru kayma gösterecektir. Burada, arz eğrisi pozitif eğimli bir eğridir. Kaymanın bu şekilde gerçekleşmesinde ki nedenlerden bir diğeri ise, miktar ile fiyatın doğru orantılı olmasıdır. Yani, fiyat yükseldikçe/azaldıkça arz edilen miktar da aynı oranda artış/azalış göstermektedir. Toplam arz ise, turizm piyasasında(sektör) işlevde olan tüm işletmelerin arzlarının toplamıdır. (<https://turizmcii.wordpress.com>).

1.4.1.2.Turizm Talebi

Turizm talebini tanımlamadan önce ekonomik anlamda talep tanımını özetle satın alma gücü olarak tanımlayabiliriz. Yani, bireylerin farklı fiyatlandırılmış mal ve hizmetleri belirli miktarlarda satın alma isteğini talep olarak tanımlamak doğru olacaktır. Buna göre turizm ekonomisinin en önemli unsuru olan turizm talebi, yeterli boş zamana sahip bireylerin belirli fiyat aralığında satın alma gücü ile farklı sebeplerle satın almak istediği mal ve hizmetlerin tümü olarak tanımlanmak mümkündür. (Şit, 2014).

Turizm talebi kavramını tanımlarken dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar vardır:

- Zaman sınırlarının belirlenmiş olması
- Tüketimi gerçekleştirecek olan bireylerin boş zamanlarının olması
- Tüketimi gerçekleştirecek olan bireylerin gelirlerinin olması
- Tüketilmeye hazır mal ve hizmetlerin belirli piyasada ve belirli fiyat aralığında hizmete sunulmuş olması
- Tüketimi gerçekleştirecek olan bireylerin sunulan mal ve hizmetlere istekli olması gerekmektedir. (Akoğlan Kozak ve Kozak, 2012).

Turizm talebinin akla gelen önemli özellikleri arasında, bağımsız olması, çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olması, kişisel gelirlerin kullanılması, hizmete sunulan mal ve hizmetlerde rekabetin söz konusu olması, esnek bir özelliğe sahip olması ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermesi olarak birden fazla özellik sıralanabilir. (Bahar, 2004).

1.4.1.3.Turizmin Gelir ve İstihdam Üzerine Etkileri

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarının başında işsizlik problemi gelmektedir. İstihdam problemi çözümünde turizm sektörünün önemli bir etkiye sahip olduğu gözden kaçmamaktadır. Örneğin, turizm arz gücü yüksek olan Türkiye için, turizm sektörü işsizlik problemi çözümüne göz ardı edilmeyecek şekilde katkı sağlamaktadır. (Yıldız, 2011).

Turizmin gelir ve istihdam üzerindeki etkilerini değerlendirirken brüt katma değer ve çalışan kişi sayısını dikkate almak gerekmektedir. Brüt katma değer, üretilen toplam geliri ve bu gelir üzerindeki doğrudan vergileri de kapsar. Gelir etkilerini ve firmanın ekonomik performansını değerlendirmek bu açıdan oldukça önemlidir. Çalışan kişi sayısı, çalışılan saat sayısından bağımsız olarak serbest çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri yanında, tüm çalışanları, memurları ve marjinal istihdamda olan kişilerin tümünü kapsamaktadır.

Turizm sektörü yapısal özelliğinden kaynaklı olarak, istihdam yaratma potansiyeli açısından diğer kuruluşlardan kendini ayırmaktadır. Turizm sektöründe yer alan her kuruluş (eğlence konaklama, vb.) istihdam yaratılmasında etkin role sahiptir. (Yıldız, 2011).

Ekonomik açıdan, katma değer ve istihdam, yalnızca doğrudan turistlerce tüketilen mal ve hizmetlerin üretim sürecinde değil, aynı zamanda gerekli ara girdilerin üretim sürecinde de yaratılmaktadır. Bunun yanında, doğrudan ve dolaylı etkilerden kaynaklanan gelirler iç tüketim amaçları için harcanmakta olup, ek katma değer ve istihdam yaratmaktadır. (Burgbacher ve Laepple, 2014).

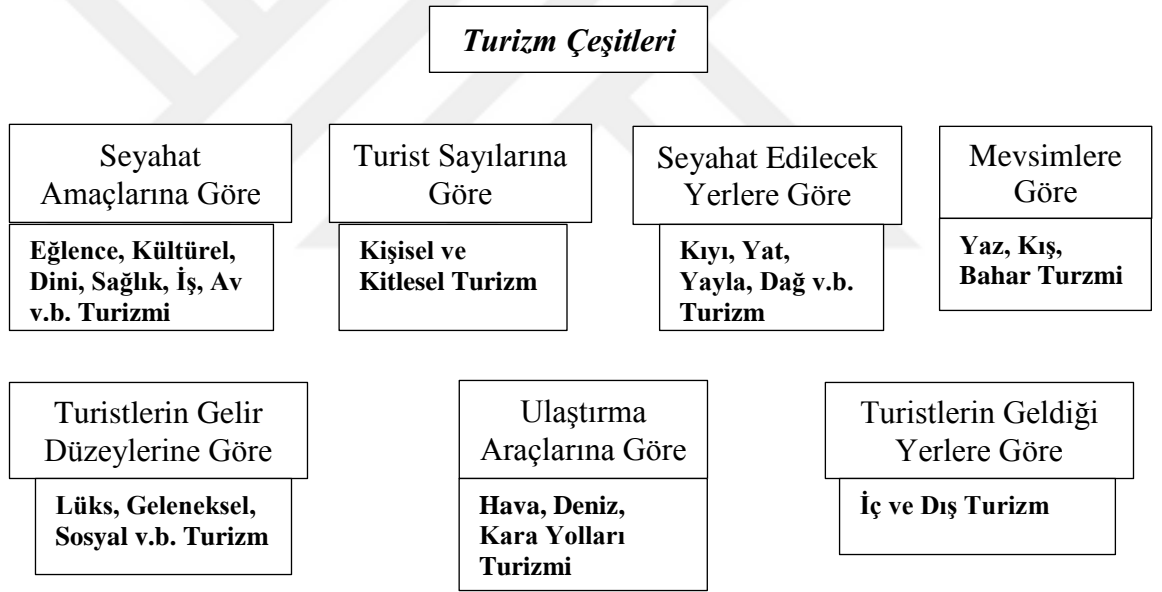
1.4.2. Turizmin Çeşitleri

Turizmin çeşitleri literatürde her bir kaynakta farklı sınıflandırılabilir. Turizmin her bir çeşidi birbiri ile yakın özelliklere sahip olmakla birlikte turizm çeşitleri arasında net olarak ayrıştırılacak farklılıklar yoktur. Turizmi ekonomik açı ile, iç ve dış turizm olarak sınıflandırmak mümkündür. Ekonomik açıdan bir sınıflandırma yaparken bireylerin gittiği yer ve bölgeye göre sınıflandırma yapmak doğru olacaktır. (Şit, 2014).

Turizm alternatiflerine baktığımız zaman, bireylerin istek ve arzuları, karakterleri, yaş grupları, ilgi duyduğu alanları ve boş zamanlarına göre farklılık gösterdiği görülmekte olup sektör bu alanda kendini sürekli yenilemektedir. Bu yenilenmeyi benimsemiş ve her yıl turizm misafir sayısını arttırma stratejisi uygulayan tüm ülkeler bu durumu bir mecburiyet olarak görmeye başlamıştır.

Ayrıca belirtmelidir ki, sektördeki çeşitlilik ile turizm faaliyetlerinin 12 aya çıkarılması ülkeler için yaz dönemlerinde gelir sağlayıcı etkinin dışında 12 ay boyunca gelir sağlayıcı etki olacaktır. (Oktayer, Susam ve Çak, 2007).

Turizm çeşitlerinin sınıflandırılması aşağıdaki Tablo 1.3. 'da özetlenmiştir;

Tablo: 1.3. Turizm Çeşitleri

Yukarıda ki tabloda yer alan turizm çeşitlerinin yanı sıra turizm kaynaklarından da söz etmek mümkündür.

Turizm kaynaklarını iki şekilde sınıflandırabiliriz; Doğa Turizmi Kaynakları ve Yapay Turizm Kaynakları.

1. Doğa Turizmi Kaynakları:

Doğa turizmi kaynaklarına örnekle ifade edecek olursak, Doğa manzarası, mağaralar, platolar, yüksek dağlar, volkanlar, ormanlar, bitkiler, vahşi hayvanlar, safari, böcekler, çiçekler, nehirler, adalar, plajlar, göletler, bataklıklar, şelale, kaplıcalar, doğal olaylar ve diğer tüm doğa ile iç içe olan her şeydir.

2. Yapay Turizm Kaynakları:

Yapay turizm yani insan yapımı turizm olarak da ifade edilen turizm, birkaç şekilde sınıflandırılabilir. Bunların ilki kültürel turizm kaynakları; örneğin: sanat, mimari, etnolojik

siteler, antikalar, antropolojik yerler, sanatsal edebiyat, geleneksel festivaller, kültürel etkinlikler, törenler, ritüeller, geçim uygulamaları, ticaret merkezleri ve sergi salonları gibi etkinlikleri sıralamak mümkündür. İkinci olarak tarihi turizm kaynakları, örneğin: müzeler, anıtlar, ibadet evleri, doğum yerleri, konutlar ve çalışma yerleri, savaş alanları ve benzeri. Üçüncü ve son olarak insan kaynaklı turizm kaynakları: yani doğaya benzer insan kaynaklı yapımlar: parklar, eğlence parkları, hayvanat bahçeleri gibi yerler örnek olarak gösterilebilir. (Sıphandon, 2005).

1.4.3. Turizm Tarihi

Turizm tarihinin insanlık varoluşuna dayandığını söylemek mümkündür. Turizm tarihini kavrayabilmek için turizm olgusunu tam anlamıyla kavramak gerekmele birlikte turizm olgusunu tam anlamıyla kavramak için de turizmin tarihsel sürecini bütünü ile bilmek ve anlamak gerekmektedir. İnsanlığın her geçen yıl gelişme gösterdiği toplumsal tutum ve davranışları gibi, turizm olgusu da geçmişten bugüne istikrarlı bir gelişme göstermektedir. (Jabbarnezhad Asl, 2014).

Turizmin tarihçesine baktığımız zaman, Yahudilerin dilinde 'Torah' yani Türkçe karşılığı 'Tevrat' sözcüğü, çalışma, arama anlamına gelmekte olup bu kelimedden 'tur' sözcüğü türetilmiştir. Latince de bu kelime 'Tornos' olarak geçmekte ve bir seyahat dönemi ya da paket tur fikrini anımsatan bir tür yuvarlak tekerlek benzeri aracı ifade

etmektedir. Bir başka ifade ile Latince 'Tornos' bir nesnenin dönmesi anlamına gelmektedir.

İngilizce de 'Touring' kavramı ile 'Tour' kavramı da bu sözcüklerden türemiştir. Tour, başlangıç noktasına geri dönmek suretiyle yapılan süresi bireylerin tercihlerine kalmış seyahatlerdir. Touring ise, haz ya da sefahat için yapılan eğitim ya da kültürel özellikleri içeriğinde barındıran seyahatleri içermektedir. Türkçe de 'Seyyah' kelimesinin karşılığı turist olarak ifade edilirken, 'Seyahat' kelimesinin karşılığı turizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramları literatürde ilk kullananlar olarak İngilizler denilse de dilimize Fransızcadan yerleşmiştir. (Uzun, 2009).

Turizm tarihini altı farklı başlık altında anlatmak mümkündür;

1. Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 476)

İnsanoğlunun varoluşundan sonra turizm, günümüzde aklımıza geldiği gibi olmasa bile gündemde olan bir kavramdır. (Jabbarnezhad Asl, 2014). Roma imparatorluğu döneminde, askeri, ticari, siyasi nedenlerle hükümetten uzaktaki bölgelere seyahatler gerçekleşmiştir. Eski Yunan döneminde, bireyler olimpiyat oyunlarına gitmiş ve bunun sonucunda hem katılımcılar hem de seyirciler konaklama ve yemek ihtiyacı talep etmişlerdir. Bu şekilde varoluş gösteren turizm, durumları iyi olan Romalıların, antik çağda gezi amacıyla Yunanistan ve Mısır sahil beldelerine gitmeleriyle ilerlemeye ve gelişmeye devam etmiştir. (Chai, 2013).

2. Orta Çağ Dönemi (M.S. 500 – M.S. 1400)

Ortaçağ'da dini nedenlerle seyahatlerde bir artış olmuştur. Alp Dağlarını aşarak Hacca (Kutsal Topraklar) gidenlerin sayısı bu dönemde artmıştır. Hacca gidenlerin konaklama yerleri o dönemde "Hospis" yani misafirhane anlamına gelen kelime, zamanla "Hotel" kelimesi haline gelmiştir. Türkçeye "Otel" yani okunuşuyla aynı şekilde giren sözcüğün kökeni barınma, konaklama ve konuk etme anlamlarına gelmektedir. (Uzun, 2009).

3. 16. Yüzyıl

16. yüzyıla baktığımızda, İngiltere de ki ticaretin artmasıyla birlikte, turist sayısında da artışlar meydana gelmiştir. Bireyler kendi ticari tecrübelerini ve bilgilerini genişletmek, daha fazla bilgi ve tecrübe sahibi olmak amacıyla seyahatlerini sürdürmüşlerdir.

4. 17. Yüzyıl

17. yüzyılda aristokrat aileleri oğulları ve kızlarını Avrupa'ya iyi bir eğitim almaları için göndermeye başladı. (Almanya, Fransa gibi). Bu eğitim seyahatlerini aristokrat aileleri genellikle, iki ya da üç yıl süreyle çocukların bilgilerini iyileştirmek amacıyla planlamaktaydılar. Yapılan bu seyahat daha çok siyasal içerikli olup, gidilen şehirlerin kültürel gezileri de belli oranda yapılmaktaydı ve buda çocukların kendilerini yetiştirmelerinde fayda sağlamaktaydı. Bu seyahat günümüzde, geleceğin eğitim önemini ifade eden Grand Tour olarak bilinmektedir. (Chai, 2013).

5. Sanayi Devrimi Dönemi (M.S. 1750 – M.S. 1850)

Yeniçağın kapandığı ve yakın çağın başladığı dönemleri içeren sanayi devrimi, kitle turizmi için temel oluşturmaktadır. Bu dönem, insanların temel tarımdan şehir, fabrika, kentsel yaşam biçimine geçtiği dönemdir. Dönemin dikkat çeken bir başka özelliği ise orta sınıfın servet ve eğitim seviyesinde hızlı bir artış olmasıdır. Mevcut durumun sonucunda artan boş zamanlar tatil turizm faaliyetlerine talep olmasını sağlamış ve dönemin zenginleri kaplıca kasabalarını ve sahil köylerini ziyaret etmeye başlamıştır. (Chai, 2013).

Ayrıca bu dönemde sağlık için seyahatlerde de artış görülmektedir. Toplum yapısındaki değişiklik, artan servet, metropolleşme, eğitim seviyesindeki artış, yeni bilimsel icatlar beraberinde turizmin gelişmesini getirmiştir. (Kozak, 2012).

6. 19. Yüzyıl, 20. Yüzyıl ve Günümüz

19. ve 20. yüzyıllarda sosyal ve teknolojik değişimlerin turizm üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bilim ve teknolojideki büyük ilerlemeler, hızlı, güvenli ve nispeten ucuz

ulaştırma şekillerinin keşfedilmesini mümkün kılmıştır. Demiryolları ve yolcu uçaklarının icat edilmesiyle birlikte seyahatin daha önceki zamanlara göre daha kolay olması imkanını sağlamıştır. Bunun yanında iletişimde yaşanan büyük gelişmeler de turizm gelişmesine katkı sağlamıştır.

Kitle turizm hareketleri bu dönemde başlamış olup, modern turizm gündeme gelmiştir. Ayrıca belirtmelidir ki, yapılan seyahatlerle yazarlar yeni yerler gezip yeni eserler oluşturmuştur. (Jabbarnezhad Asl, 2014).

İş ve tatil seyahatlerinin hızlı bir şekilde gelişme gösterdiği 1980'li yıllar patlama yılı olarak da literatürde geçmektedir. Gezinler, macera, eko turizm ve lüks seyahatler gibi heyecan verici tatil seçenekleri ile daha farklı turizm çeşitleri aramaya başlamıştır. Bu sayede yeni turistik yerler oluşmaya başlamış ve turizm her geçen gün istikrarlı bir şekilde gelişme göstermiştir. 1990'lardan sonra teknolojiye ki ilerleme her geçen gün artmış artık gezginler internete kolayca giriş yaparak seyahat seçeneklerinden yararlanmaya başlamıştır. Oteller, konaklama hizmetleri, taşıma şirketleri, hava yolları, otobüs biletleri ve her türlü ihtiyaçlarını internet üzerinden kolayca rezervasyon yaptırma olanakları bu yıllardan sonra bireylere sunulmaya başlanmıştır. Bu sayede, aralarında seçim yapabilecekleri binlerce yeni varış noktası, tur ürünleri ve yolcular için indirimli uçak biletleri oluşmuştur. (Chai, 2013).

1.5. Ekonomik Özgürlük Ve Büyüme Arasındaki İlişki

Geçmişten günümüze iktisat teorisine baktığımız da ekonomik özgürlük kavramının iktisat tarihi içerisinde yeni bir kavram olmadığı görülmektedir. Ekonomik özgürlüğün yüksek seviyelerde ekonomik büyüme sağlayabileceği ve ekonomik özgürlüğün büyüme için önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Çeşitli ekonomistler ekonomik büyüme kavramını birbirlerinden farklı tanımlasalar da, serbest piyasa öncülerinden Milton Friedman, özgür toplumların sadece ekonomik faaliyetleri kontrol eden bütün yöntemlerden ziyade ekonomik olarak daha üretken ve daha kalıcı olduklarını ve bunun nedeninin ekonomik özgürlük olduğunu düşünmekte ve buna inanmaktadır. (Madan, 2002)

Ekonomik özgürlük ve büyüme arasındaki ilişkiyi birçok yazar ele almıştır. Geçmişten günümüze bu eserlerin yazarlarından sıralayacak olursak;

1988’de Scully, 1993’de Easterly ve Rebelo, 1995’de Goldsmith, Barro ve Mauro aynı yılda farklı eserlerle bu koyu ele almış, takip eden 1997 yılında Easton ve Walker, 1998’de Ayal ve Karras, 2002’de Carlsson ve Lundström, 2003’de farklı zamanlarda Berggren ve Djankov vd. , 2005’de Berggren ve Jordahl, 2006’da Weede, 2007’ de Antunes ve Cavalcanti ve aynı yılda Arslan, 2008’de Justesen, 2011’ de Williamson ve Mathers, 2013’de Artan ve Hayaloğlu aynı yılda Chortareas vd. , 2014’ de Hall ve Lawson yine 2014’de Akın, Aytun ve Aktakas, 2015’de Farhadi, Islam, ve Moslehi ve yine aynı yıl Bayar ve Aytemiz bu konuyu ele alan yazarlarımızdandır. 2015 yılından bu yana (2018) daha çok gündeme gelen ekonomik özgürlük kavramı sayısız çalışmalara konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Yukarı sayılan çalışmaları tablo ile özetleyecek olursak;

<i>Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Konu Alan Eserler</i>				
<i>Çalışma</i>	<i>Yayın Yılı</i>	<i>Etki</i>	<i>Dönem</i>	<i>Bağımlı/Bağımsız Değişken</i>
Bayar ve Aytemiz	2015	+	2002-2013	Ekonomik özgürlük
Farhadi vd.	2015	+	1970-2010	Mülkiyet hakları, dışa açıklık
Panizza ve Presbitero	2014	+		Dışa açıklık, kamu borçları
Akın vd.	2014	+ / -	2000-2010	Ekonomik özgürlük
Chortareas vd.	2013	+	2001-2009	Ekonomik özgürlük
Artan ve Hayaloğlu	2013	+	2000-2009	Ekonomik özgürlük, enflasyon
Williamson ve Mathers	2011	+	1970-2004	Kamu harcamaları
Justesen	2008	+	1970-1999	Ekonomik özgürlük
Arslan	2007	+ / B	1195-2004	Yolsuzluk, mülkiyet hakları, kamu harcamaları, dışa açıklık vd.
Antunes ve Cavalcanti	2007	+ / B		Düzenleme maliyetleri, kontratların zorlayıcılığı
Weede	2006	+	1980-2000	Ekonomik özgürlük
Berggren ve Jordahl	2005	+ / -	1970-2000	Ekonomik özgürlük
Djankov vd.	2003	+	1997	Piyasa düzenlemeleri
Carlsson ve Lundström	2002	+ / -	1970-1995	Ekonomik özgürlük
Ayal ve Karras	1998	+	1975-1990	Kamu harcamaları, negatif faiz, vergi oranları, askeri harcamalar, transferler
Easton ve Walker	2997	+	1985	Ekonomik özgürlük
Mauro	1995	+	1960-1985	Kamu harcamaları, yolsuzluk

Barro	1995	+	1960-1990	Kamu harcamaları, Enflasyon oranı
Goldsmith	1995	+	1988-1993	Mülkiyet hakları
Easterly ve Rebelo	1993	+ / -	1870-1988 1970-1988	Maliye politikaları
Scully	1988	+	1960-1980	Ekonomik özgürlük

Tablo: 1.4. 1988-2015 Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Kapsayan Eserler

Tablo 1.4.' da 2015 yılına kadar yapılmış çalışmalara örnekler verilmiştir. *Dönem* sütununda yer alan aralıklar arası için değerlendirme yapılmış olup, *etki* sütununda pozitif etkiyi artı (+) işareti, negatif etkiyi eksi (-) işareti ifade etmektedir. İki işareti bir arada kullanıldığı (+ / -), araştırmaların olumlu ve olumsuz sonuçlarına ulaşıldığını göstermektedir. (+ / B) ise, pozitif etkilerin olduğu fakat belirsizliklerinde var olduğunu ifade etmektedir.

Bu çalışmalara bakıldığında da net bir şekilde görüldüğü üzere ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. (Erkuş, 2016).

Miras Vakfı ve bireysel ülke büyüme oranları tarafından geliştirilen ekonomik özgürlük tedbirlerini kullanarak, Granger Nedensellik testlerinin yardımıyla, özgürlük ve büyüme arasında bir ilişki bulunduğunu ortaya konuldu. Ayrıca, çoğunlukla, özgürlüğün büyümeden önce geldiğini kanısına varıldı. 2000 yılında, Dehaan ve Sturm, ve Gwartney ve arkadaşları ekonomik özgürlük ve büyüme arasındaki ilişkiyi Duyarlılık analizi yoluyla incelemişlerdir. Araştırma sonuçları daha fazla ekonomik özgürlüğün daha çok ekonomik büyümeyi teşvik ettiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaların bulguları oldukça önemli olup, bu araştırmaların sonuçlarıyla birlikte ekonomik özgürlüğün daha çok ekonomik büyümeye yol açtığı fikri desteklenmeye başlanmıştır. (Madan, 2002).

Yine belirtmelidir ki, ekonomik özgürlük herhangi bir devlet müdahalesinin olmadığı bir toplum anlamına gelmez. Aksine, liberal bir toplumda bile, toplumdaki bireyler için özgürlüğün korunmasını sağlayan asgari bir devlet vardır. (Carlsson ve Lundström, 2002).

Sonuç olarak, ekonomik özgürlüklerin temel teorik çerçeveden bağımsız olarak ekonomik büyümede önemli bir faktör olduğu netleşmiştir. Bununla birlikte, kötü

politikaların ekonomik büyüme üzerinde büyük bir olumsuz etkisi olduğu ve politika karmasında ki iyileşmelerin büyüme artırıcı özelliğe sahip olduğu da aşikârdır. Yüksek ekonomik özgürlük düzeyi, ekonomik büyümeye katkı sağlamasının yanında sosyal ilişkileri güçlendirmekte, yönetim kalitesini arttırmakta ve eğitim seviyelerinde artışın olmasına aynı zamanda bireylerin suç olabilecek her türlü davranışlardan uzak durmasına fayda ettiği görülmektedir. (Cole, 2003).

1.6. Ekonomik Özgürlük ve Turizm Arasındaki İlişki

Turizm, dünyada yaşamını sürdüren bireylerin yüzde doksanını doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Turizm denildiği zaman akla her ne kadar tatil, seyahat, konaklama, eğlence gelse de, turizm yalnızca bunlardan oluşmamaktadır. Turizm arzından geçmiş sayfalarda da bahsedildiği üzere bu arzın oluşa bilmesi için girişimciler belirli bir sermaye harcaması yapmakta ve ekonomik olarak o ülkeye büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Turizm ile ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiden bahsetmeden önce, kısaca turizmin ekonomi ile ilişkisini maddeler halinde sıralamakta fayda var. Ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasındaki sıkı ilişkiden bahsedildiği gibi ekonomik büyümenin olduğu ülkeler için de ekonomik özgürlükten bahsetmek mümkündür. Turizm, ülkelerin ekonomik açıdan büyümesine büyük oranda katkı sağlıyorsa bunların nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- Üretim faktörleri ile turizm oluşturulup, ülkeler arası turizm rekabet bu sayede sağlanmaktadır.
- Gelen misafirlerin yaptıkları harcamalar sonucu o ülkeye giren yabancı paralar ile ödemeler bilançosu büyük oranda katkı görmektedir.
- İstihdam açısından iş olanakları artmakta (emeğe olan talep) ve o ülkede işsizlik oranı düşmektedir.
- Turizm açısından gelişmiş olan ülkelerde ya da turizm açısından fazla talep gören ülkelerde yabancı yatırımcıların sayısını da arttırmaktadır.

Yukarıda sayılan maddelerle birlikte turizm açısından gelişmiş bir ülkeyi ele aldığımızda, o ülkede döviz arzı oluşmakta, iş alanları artmakta, iç ve dış borçların

ödemelerinde kaynak artışı sağlanmakta ve bölgeler arasında dengeli bir şekilde kalkınma sağlanmaktadır.

Bireylerin serbest bir şekilde iktisadi faaliyetleri gerçekleştirmelerini ekonomik özgürlük olarak tanımlıyorsak, bireyler turizm sektöründe girişimlerini, faaliyetlerini devlet politikaları çerçevesinde serbest bir şekilde gerçekleştirebiliyorsa, bu durumda turizm ekonomik özgürlüğün artmasında fayda sağlamaktadır diyebiliriz. Yani, bireyler sektörde gerçekleştirecekleri ekonomik kararlarını özgürce alabiliyorsa ve bunun sonucunda tüketicilerin hareket serbestliği varsa ekonomik özgürlük orada artmış demektir.

Ekonomik özgürlük ile turizm arasındaki ilişki literatürde doğrudan ifade edilemese de, turizmin, yatırımları, iş hacmini genişlettiği, gelir yarattığı, döviz sağladığı, iş imkânlarını arttırdığı, bölgelerin kalkınmalarına büyük ölçüde katkı sağladığı ve sosyal, kültürel açıdan bireylerin hayatlarına nitelik kazandırdığı ortadadır. Bu doğrultuda gidilirse, devlet politikalarında ki düzenlemeler (vergi oranlarında indirim, vize işlemlerinin kolaylığı, faiz oranlarında yapılandırma v.b) ile sağlanan hareket rahatlığı turizmin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Gelişen turizm ile birlikte istihdam düzeyinde de doğru orantılı bir artış sağlanacaktır. İşsizlik oranı düşen o ülkede ekonomik olarak özgürlük de sağlanmış olacaktır.

Ekonomik açıdan özgür bireyler, kendi istek ve arzuları doğrultusunda kısa süreli şehir değişiklikleri, seyahatler yapma özgürlüğüne sahip olacaklardır. Bireyler hiçbir baskı altında kalmadan istedikleri ülke ya da şehir gezilerine katılabilecek ve gittikleri ülkede turizm ekonomisine katkı sağlayacaklardır. Ekonomik özgürlüğü savunan kurumlar ve politikaların ekonomik performansı pozitif yönde etkilediği çoğunluk tarafından savunulmaktadır.

Sonuç olarak, Bir ülkede ticaret politikası (serbest ticaret) varsa, vergi politikaları (vergi yükü azaltma) uygulanıyorsa, piyasa ekonomisi genişse, para politikası uygulamaları (enflasyon düşükse) varsa, yabancı sermaye girişi serbestse, bankacılık sektöründeki müdahalelerin azalması söz konusu ise, emek piyasasındaki devlet müdahaleleri varsa, piyasa ekonomisindeki devlet müdahaleleri (iş yeri açma ruhsatı, alkol ruhsatı v.b.) ve bireylerin mülkiyet hakkı korunuyorsa yani bu gibi durumlarda bireylerden yana politikalar uygulanıyorsa, turizm gelişme yolu izler. Ekonomik

özgürlüğün artma faktörleri yukarıda da sayıldığı gibi olduğundan, o ülke ekonomik açıdan özgürdür demek mümkündür. (Altınışik ve diğerleri, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ENDEKSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM GELİŞMELERİ

Bu bölümde Ekonomik Özgürlük Endeksi üzerinde durulmuş ve ekonomik özgürlükleri ölçen kuruluşlardan bahsedilmiştir. Endeksin nasıl ölçüldüğüne ilişkin açıklamalar yapıp, Akdeniz Ülkelerine ilişkin yıllar itibari ile ekonomik özgürlük verilerine değinilmiştir. Yine aynı ülkeler için turizm sektöründeki gelişmelerden bahsedilip her iki değişken arasındaki ilişki konu edinilmiştir.

2.1. Ekonomik Özgürlük Endeksi

Ekonomik Özgürlük Endeksinin yazarları ekonomik özgürlüğü, pozitif bir kavram olarak algılamakta ve anarşiden farklı bir özgürlük duygusu içermesi gerektiğini ifade etmektedirler. Ayrıca, geleneksel baskı ve devlet baskısı veya kısıtlaması olmaması gerektiğini savunmaktadırlar.

Ekonomik özgürlüğü olan ülkeler, etrafında bulunan ülkelere karşı sınırlı bir etkiye sahip olsa da benzer tecrübelerle sahip ülkeler etkinin artmasını sağlayabilmektedir. Kısaca, özgürlük kavramını benimsemiş ve özgür bir topluma sahip olan ülkeler, çevresinde bulunan ülkeler üzerinde de kalıcı etki yaratabilmektedir. İyi bir “Ekonomik Özgürlük Endeksi” tanımında da ifade edildiği gibi gerçekten bireylerin kendileri için hak ettikleri mülkiyetlerinin ve mülkiyetleri üzerindeki haklarının korunduğu ayrıca kişilerin kendi istekleri doğrultusunda mübadelelerde bulunabildikleri boyutu ölçmelidir. Nitekim böyle bir ölçümde yer alan her bir faktör devlet için ayrı bir öneme sahiptir. Böyle bir toplumda devletin esaslı görevi, mülkiyet haklarını korumak ve mukavele uygulamasını sağlamak olacaktır.

Bunun yanında belirtilmelidir ki, devletin ekonomiyi düzenlemeye yönelik vergilendirme sistemi ekonomik özgürlükleri azaltabilmektedir. (Yenipazarlı, 2009).

Washington DC merkezli Heritage Foundation Vakfı'nın yayınladığı 1995 Ekonomik Özgürlük Endeksi, ekonomik özgürlüğün ilk kapsamlı araştırmasıdır. Hong Kong ve Kuzey Kore gibi bir çok farklı yerlerde özgürlüğü ölçmek ve sıralamak için bir yöntem tanımlayarak 1995'den bugüne her yıl detaylı bir şekilde Ekonomik Özgürlük Endeksi'ni yayınlamaya devam etmektedir. Ekonomik özgürlüğün bazı yönleri doğası gereği dışarıdadır ve ekonominin yatırım ya da ticaret açıklığı ile birlikte ölçülmektedir. Birçoğu ise içseldir, bireylerin devlet müdahalesi olmadan, işlerini ya da mallarını kısıtlamadan kullanma özgürlüklerini ölçmektedir. Bakıldığı zaman ise her biri bireylerin kişisel ve ulusal refahları açısından büyük öneme sahiptir. Geçmişe baktığımızda yalnızca özgürlükçü bireylerin örneğin, Locke ve Montesquieu gibi büyük özgürlükçü filozofların mülkiyet hakkını benimsedikleri ve bu doğrultuda siper oldukları yüzyıllardır bilinmektedir. Günümüze geldiğimizde, akademisyenler ve uygulayıcılar serbest ticaret, istikrarlı para, çalışma hakkı, devlet harcamalarının kontrolü ve daha düşük vergilendirme dâhil olmak üzere birçok ekonomik özgürlüğü destekledikleri görülmektedir. Her biri, birey ile devlet arasındaki etkileşimin bazı yönlerini aydınlatmaktadır. Son 15 yılda, Endeks, ülkelerin ekonomik fırsatların gelişmesine imkan veren ortamlar oluşturma kapasitesini ölçmüş ve geliştirmiştir. (Miller ve Holmes, 2009).

2.1.1. Ekonomik Özgürlük Endeksinin Ölçülmesi

Karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olan ekonomik özgürlük kavramı, yapısı gereği ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Ekonomik özgürlüğün ölçülmesi ülkeler açısından oldukça önemli olup, o ülkenin gelişmesinde özgürlüğün rolü ve özgürlük seviyelerinin aynı zamanda karşılaştırılması ve bu doğrultuda analiz edilmesine imkan sağlamak için özgürlükler sayısal olarak ifade edilebilir olmalıdır. (Tunçsiper ve Biçen, 2015).

Ülkelerin, ekonomik özgürlük düzeylerini; Freedom House, Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı kendilerine özgü endekslerle ölçmektedirler. Özellikle 1990'dan sonra Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı bu konuda her yıl düzenli olarak yıllık raporlar hazırlamaktadır. Her biri birbirinden bağımsız olarak çalışmalarını sürdürse

de birbirileri ile benzerlikleri bulunmaktadır. Ekonomik özgürlüklerin sayısal olarak ifade edilebilir hale gelmesiyle birlikte, ekonomik özgürlüklerin ekonomik gelişmeler ve refah üzerindeki etkileri de tahmin edilebilir hale gelmiştir. Şöyle ki, ekonomik açıdan özgür olan ülkeler, diğer ülkelere nazaran daha hızlı bir büyüme hızına, daha çok kişi başına düşen gelir seviyesine, oldukça düşük işsizlik oranlarına, yolsuzluk seviyesinde düşüşe ve bireylerin siyasi ve özel hayat özgürlüklerinin aynı oranda iyileştiği görülmektedir. (Tunçsiper ve Biçen, 2014).

Fraser Enstitüsü tarafından hazırlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (Economic Freedom of the World Index – EFWI), Michael Walker ile Milton Friedman’ın 1986-1994 yılları arasında gerçekleştirdikleri konferans ile isimlerini gün yüzüne çıkarmış ve yaptıkları çalışmada, ele aldıkları ülkelerin yapılarının, mevcut politikalarının ülke ekonomik özgürlükleri ile uygun olup olmadığını incelemişlerdir. Heritage Foundation ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi (Index of Economic Freedom - IEF) ise, daha sonra kurulmuş ve Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi ile aynı amaç ile hazırlanmıştır. Günümüzde ekonomik özgürlüğün ölçülmesine yönelik önemli veriler elde ettiğimiz her iki kuruluşunda temel düşünce olarak benimsedikleri, ekonomik faktörlerin iktisadi süreçlerde özgür kalmaları ile birlikte ekonomik özgürlük seviyelerinin ölçülmesidir. (Manan, 2009).

2.1.1.1. Freedom House

Freedom House yani Özgürlük Evi, 1941’de gazeteciler, akademisyenler, siyasiler ve emek liderleri de dahil olmak üzere bir grup tanınmış kişiler tarafından New York’ta kurulmuştur. Asıl kuruluş amacı, totaliter devlet yönetimi ve faşizmin bir türevi olan Nazizm’in tehdidine karşı görüşleridir. Kuruluş, demokrasinin yayılmasıyla birlikte totaliter düşünce ve sistemin yok olacağına inanmaktaydı. Freedom House’ un misyonu, dünya çapında özgürlüğün genişletilmesi ve insan haklarının ve özgürlüklerinin güçlendirilmesini benimsemektedir.

Freedom House, özgürlüğü politik haklar ve sivil özgürlükler olmak üzere iki temel başlık altında incelemektedir. 192 ülke ve 14 seçilmiş bölgenin demokrasi açısından durumu analiz etmiştir. Ülkelere iki ana başlık altında, 1’den 7’ye kadar bir

puanlama sistemi ile puanlandırılmaktadır. Çıkan sonuca göre Özgür, Kısmen Özgür, Özgür Değil diye ülkeler sınıflandırılmalarla ayrılmaktadır. (Manan, 2009).

1973'te, günümüzde ki adı ile küresel yayın hakları ve sivil özgürlükler araştırması olan yayını başlattı. 1997 Ulusal Forum Vakfı ile birleşmiş ve Freedom House'un Orta ve Doğu Avrupa, Balkanlar ve eski Sovyetler Birliği'ndeki yeni demokrasilerdeki toprak üstü projeleri yürütme kapasitesini önemli ölçüde arttırmıştır. 2001'den bu yana dünyanın en zor bölgelerindeki ofisleri aracılığıyla giderek daha fazla ülkeye ulaşmıştır. Ayrıca özgürlüğün çeşitli yönleriyle ilgili analizini de genişletmiştir. Basın Özgürlüğü araştırması, Komünizm sonrası dünyadaki koşulları, ülkede yönetim, yolsuzluk ve şeffaflığı, internette ve dijital medyada küresel değerlendirme, kadın hakları, cinsiyet eşitsizliği analizini de içeren konuları araştırmalarına dâhil etmektedir. (<https://freedomhouse.org/content/our-history>)

2.1.1.2. Fraser Enstitüsü (Fraser Institute)

Fraser Enstitüsü, kendisi tarafından hazırlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (Economic Freedom of the World Index – EFWI) olarak da çoğu kaynakta yer alır.

Fraser Enstitüsü, 1970 yılından başlayıp, günümüze kadar devam etmekte olup, en son verilerini 2017 yılında yayınlamıştır. Enstitünün 1996 yılında yayınladığı “Economic Freedom of The World” raporunda yüz üç ülkeyi ele almış ve bu ülkelerin 1975-1995 yılları arasında yirmi yıllık bir dönem içindeki ekonomik özgürlükleriyle büyümeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Raporun sonucunda, ekonomik özgürlüklerin kesin suretle ölçülmesi gerektiğini açıklamış ve ölçülemediği takdirde ekonomik büyüme ve kalkınma dinamiklerinin güvenilir olmayacağını ifade etmiştir. (Eser, 2016).

Bağımsız ve kar amacı olmayan bir araştırma kuruluşu olan Fraser Enstitüsü, zamanla kendini geliştirmiş ve dünya da geçerliliği kabul görmüş kuruluş haline gelmiştir. En önemli yapısı, araştırmalarında devlet katkısını kabul etmemesidir. Araştırmalarını, enstitüde yer alan binlerce kişi, kurum ve kuruluşlar ile birlikte gerçekleştirmektedir. Enstitü, farklı alanlarda, çeşitli bileşenlerle aynı zamanda “Dünya Ekonomik Özgürlük Raporu”, ekonomik özgürlük ağı kapsamında ekonomik

özgürlüğü derecelendirmeye çalışmaktadır. Yapılan derecelendirme sonucunda ülkeleri ekonomik özgürlük seviyelerine göre sıralamaktadır. (Campbell ve Snyder, 2012).

Dünya Ekonomik Özgürlüğü Fraser EFW Endeksinin beş ana bileşeni vardır:

1. Hükümet büyüklüğü, harcamalar, vergiler ve işletmeler

Kamu kesimi harcamaları, sübvansiyonlar, vergi oranları, yatırımlar gibi alt başlıklarla sınıflandırmak mümkündür. Kamu kesiminde yapılan harcamaların oranı bireylerin ve şahıs işletmelerinin harcamalarına oranla daha yüksek ise burada devlet baskısının fazlalığından ve bunun sonucunda özgürlüklerin ve çağdaş ekonominin olumsuz etkilendiğini söylemek mümkün olacaktır. Yani böyle bir durumda o ülkede siyasi otorite oldukça baskın ve kişilerin bireysel özgürlüklerinin az olduğuna inanılmaktadır. (Economic Freedom of The World 2016)

2. Yasal yapı (sistem) ve mülkiyet haklarının korunması

Ülkede bulunan ticari kuruluşların hukuksal açıdan korunduğu ve hukuki açıdan bir dayanaklarının olmasını ifade etmektedir. Yani, mülkiyet hakları koruma altındadır. Böyle bir yapıya sahip ülkede ekonomik özgürlük oranları da yüksek olacaktır. (Economic Freedom of The World 2016)

3. Paraya erişim kolaylığı

O ülkede var olan piyasalarda ki parasal yapının mevcut düzeninin güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik açıdan özgür olan bir ülkede belirsizlikler yok denecek kadar az olmakla birlikte belirsiz olan her durumdan uzak durulmalıdır. Böyle bir durumda ise belirsizlik oluşturabilecek enflasyonun yüksekliği risk unsuru olarak görülmektedir. (Economic Freedom of The World 2016)

4. Uluslararası ticaret yapma özgürlüğü

Bir ülkede ithal edilecek malların çeşitleri, oranları veya miktarları, tarifeler, görünmez farklı engeller dış ticaret özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Dış ticaretin

verimli ve özgürce tahakkuk etmesi için serbest ekonomiden yana olan bir politika benimsenmesi gerekmektedir. (Economic Freedom of The World 2016)

5. Kredi, iş ve ticaretin düzenlemesi

Yerli ve yabancı sermaye girişiminde bulunan kişi, kurum ve kuruluşların etkinlikleri bu başlık altında değerlendirilmektedir. Şöyle ki, ülke ekonomisi hangi oranda özel girişime dayalı ve kamu kesimi paylarının oranları bu bağlamda ölçülmektedir. İçerik açısından bakılacak olursa, sendika hakları, askerlik uygulamaları, asgari ücretler, işçi hakları incelemeleri yapılmaktadır. (Economic Freedom of The World 2016)

Endeks toplamda kırk iki farklı değişkenden ve yirmi üç bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler ve değişkenler sıfır ile on arasında puanlama ile değerlendirmeye alınmaktadır. Yukarıda ki beş farklı alan her ülke için genel endeksi oluşturmaktadır. (Gemrik, 2014).

2.1.1.3. Heritage Vakfı (Heritage Foundation)

Heritage Vakfı ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi (Index of Economic Freedom - IEF) ekonomik özgürlüklerin ölçülmesi konusunda ikinci önemli veri tabanı kaynağıdır. İlk yayını 1995 yılında yayınlamış ve o günden günümüze her yıl düzenli olarak verilerini yayınlamaya devam etmiştir.

Heritage Vakfı, 1995 yılında Ekonomik Özgürlük Endeksi adı altında ilk kapsamlı araştırmasını yapmıştır. Bu çalışmada, Hong Kong, Kuzey Kore, Zimbabve, Singapur, Avustralya ve Küba gibi ülkelerdeki ekonomik özgürlüğü değerlendirmek için bir yöntem hazırlamış ve bu doğrultuda ilerlemiştir. Bunun yanında bilinen bir gerçek vardır ki, bu ülkeleri değerlendirmek çokta kolay değildir. Yapılacak olan ekonomik özgürlük endeksinde ülke sayıları ve çeşitlerinde artış oldukça, güvenilir ve tutarlı verilere ulaşmak daha zor hal almaktadır. (2009 Index of Economic Freedom). Vakıf, çeşitli veri alanlarında, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının da destekleriyle verileri toplamaktadır. Son on beş yılda, endeks, ülkelerin ekonomik

fırsatlarını geliştirmesine izin veren ortamlar oluşturma oranlarını ölçmüş ve sonuçlar doğrultusunda geliştirmiştir.

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi, her bir bileşeni puanlamak için kullandıkları 10 farklı bakış açısı ile ekonomik özgürlüğü ele almaktadır. Özgürlüklerinin her birini ayrı ayrı, sıfır ile yüz arasında bir ölçek puanı ile puanlandırmaktadır. (Miller ve Kim, 2011).

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi IEF 'nin on ana bileşeni vardır:

1. İşletme Özgürlüğü (*Business Freedom*)

İşletme özgürlüğü, bireylerin devlet müdahalesi olmadan işyeri kurma ve işletme hakkına sahip olmasıdır. Bireylerin girişimcilik faaliyetlerini serbestçe yönetebilmelerinde, devlet düzenlemeleri ve yükümlülükleri en yaygın engeller arasındadır. Girişimcilerin pazarda başarısız olmalarının temel nedeni, üretim maliyetlerindeki artışlar ve bu alanda yapılan düzenlemelerdir. Girişimciler, işletme lisansı alabilmek için bir çok prosedürden geçmek zorundadır ve bu uygulamada minimum ücretlendirmeler yapılmalıdır. Örneğin, Hong Kong'da bir işletme lisansı almak için tek bir form doldurulması gerekir ve işlem birkaç saat içinde tamamlanabilir. Hindistan gibi bazı ekonomilerde ve Güney Amerika'nın bazı kısımlarında, bir işletme ruhsatı alma süreci, devlet dairelerine bitmeyen yolculuklar ve saldırgan ve bazen de yozlaşmış bürokratlarla tekrarlanan karşılaşmalar dahil olmak üzere daha uzun sürebilir. (2011 Index of Economic Freedom)

2. Ticaret Özgürlüğü (*Trade Freedom*)

Ticaret özgürlüğü, bir ekonominin dünyanın dört bir yanından gelen mal ve hizmet ithalatına ve yurttanın uluslararası pazarda alıcı veya satıcı olarak serbestçe etkileşim kurma yeteneğine açık olduğunu yansıtmaktadır. Devletin yabancı ticaretin serbest akışını engelleme derecesi, bireylerin ekonomik hedeflerini takip etme ve üretkenliklerini ve refahlarını en üst düzeye çıkarma becerisi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. (2011 Index of Economic Freedom).

3. Mali Özgürlük (*Fiscal Freedom*)

Mali özgürlük, bireylerin ve işletmelerin, kendi yarar ve kullanımları için gelirlerini ve varlıklarını korumak ve kontrol etmek için hükümet tarafından ne ölçüde izin verildiğinin doğrudan bir ölçütüdür. Bir hükümet, vergilendirme yoluyla ekonomik faaliyetlere mali yükler yükleyebilir. Bir bireyin karşı karşıya kaldığı marjinal vergi oranı, hükümetin bir sonraki iş biriminden ya da yeni bir girişimci katılımında engeller yaratabiliyor. Vergi çıkarıldıktan sonra kalan her şey, bireyin çabası sonucu ödülüdür. Hükümetin kesimi ne kadar baskın olursa, bireyin ödülü o kadar düşük olur ve işin üstesinden gelme teşviki o kadar düşük olur. (2011 Index of Economic Freedom)

4. Devlet Harcamaları (*Freedom from Government*)

Hükümet baskısı fazla olduğu zaman, gelir elde etme ve elde ettiği geliri harcama konusunda temel sorundur. Bir ekonomi, ağır hükümet harcamaları yoluyla hızlı bir büyüme sağlasa bile, bu tür ekonomik genişleme sadece kısa vadeli olma eğilimindedir ve ekonomik özgürlüğü aşarak bir ülkenin büyüme potansiyeline uzun vadede zarar verir. (2011 Index of Economic Freedom)

5. Parasal Özgürlük (*Monetary Freedom*)

Özgür toplum yapısına sahip bireyler, değişim aracı, hesap birimi ve değer deposu olarak istikrarlı ve güvenilir bir para birimine ihtiyaç duyar. Parasal özgürlük olmadan, uzun vadeli değer yaratmak ya da sermaye biriktirmek zordur. Ayrıca, fiyat kontrollerinin piyasa verimini yozlaştırdığı ve kıtlıklara aşırı fazlalıklara yol açtığı düşünülmektedir. İyi bir para politikasıyla, yatırımlar, tasarruflar ve diğer uzun vadeli planlar daha güvenli bir şekilde yapılabilir. (2011 Index of Economic Freedom)

6. Yatırım Özgürlüğü (*Investment Freedom*)

Serbest ve açık bir yatırım ortamı, hareketli bir ekonomik ortam, verimlilik artışı, iş olanaklarında artış ve yüksek düzeyde girişimcilik ortamı sağlamakta ve yatırımlara davet etmektedir. Bireylerin ve şirketlerin nerede ve nasıl yatırım yapacaklarını seçme özgürlüğüne sahip bir ortamda oldukları zaman

sermayelerini en iyi şekilde kullanmaya başlayacaklardır. (2011 Index of Economic Freedom)

7. Finansal Özgürlük (*Financial Freedom*)

Şeffaf ve açık bir finansal sistem, finansmana erişimde adil olmayı sağlar ve girişimciliğe teşvik eder. Bankacılık sisteminde olduğu gibi, bu kurumları düzenlemede hükümetin faydası şeffaflığı sağlamaktır. Varlıkların, yükümlülüklerin ve risklerin açıklanması ve bütünlüğü sağlamak devletin esaslı görevleri arasında yer almalıdır. (2011 Index of Economic Freedom)

8. Mülkiyet Hakları (*Property Rights*)

Özel mülkiyeti ve serveti biriktirme yeteneği, piyasa ekonomisinde çalışanlar ve yatırımcılar için merkezi bir motive edici bir güç olarak algılanmaktadır. Özel mülkiyet haklarının tanınması, onları korumak için yeterli hukuk kurallarının olması, işleyen bir piyasa ekonomisi için oldukça önemlidir. Güvenli mülkiyet hakları vatandaşlara girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirme, gelirlerini koruma ve uzun vadeli planlar yapma konusunda güven verir, çünkü gelirlerinin, tasarruflarının ve mülklerinin haksız kamulaştırmadan ve/veya hırsızlıktan korunduğunu bilirler.

Özel mülkiyetin korunmasında, herkes için eşit ve ayrımcılık olmaksızın etkili ve dürüst bir yargı sistemi gerekmektedir. Yargı sisteminin bağımsızlığı, şeffaflığı ve etkinliği, bir ülkenin uzun vadeli ekonomik büyüme beklentilerinin temel belirleyicileri arasında olduğu bilinmektedir. Böyle bir sistem, barış ve güvenliğin korunması ve insan haklarının korunması için de oldukça önemlidir. Mülkiyet haklarının korunmasının anahtar yönü, sözleşmelerin uygulanmasıdır. Özel sözleşmelerin devlet tarafından devralınması, pazarda eşitliğin ve bütünlüğün sağlanması için gerekli görülmektedir. (2011 Index of Economic Freedom)

9. Yolsuzluk (*Freedom from Corruption*)

Yolsuzluk sahtekârlık veya bozulma olarak tanımlanmaktadır. Yolsuzluk, bir ekonominin tüm bölümlerini etkileyebilir. Hükümet düzenlemesinin kapsamı veya ekonomik faaliyetteki diğer hükümet müdahaleleri ile yolsuzlukların

miktarı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu başlık altında; Siyasi yolsuzluk, rüşvet, gasp, nepotizm, kronizm, himaye, zimmete para geçirme ve en yaygın olarak greft gibi çok şey sayılabilir. (2011 Index of Economic Freedom).

10. İşgücü/Emek Özgürlüğü (*Labor Freedom*)

Bireylerin istedikleri yerde istedikleri kadar çalışabilmeleri, ekonomik özgürlüğün temelini oluşturmaktadır. Herhangi bir kurumun ve/veya işletmenin temel ilkesi, mal piyasasında olduğu gibi işgücü piyasasında da özgür ve gönüllü bir değişimdir. Genel olarak, iş özgürlüğü derecesi ne kadar büyük olursa, bir ekonomide işsizlik oranı da o kadar düşük olur. (2011 Index of Economic Freedom)

Yukarıda saydığımız 10 ekonomik özgürlük bileşenleri hem bireysel ülkelerde hem de küresel ekonomide, ekonomik özgürlüğü ifade etmektedir. Sayılan bu bileşenlerden alınan yüksek puanlar, devlet müdahalesinin düşük olduğunu ve o ülkede yaşayan bireylerin girişimcilik, ticaret ve sayılan diğer tüm haklarda özgür olduklarını ifade etmektedir. (Manan, 2009).

2.1.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri

Bu başlık altında önemli olan iki ekonomik özgürlük endeksi kuruluşlarının alt bileşenlerinden bahsedeceğiz. Fraser Enstitüsü tarafından hazırlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (Economic Freedom of the World Index – EFWI) ve Heritage Foundation ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi (Index of Economic Freedom - IEF) her yıl yayınladıkları bileşenleri şu şekildedir;

Fraser Enstitüsü'nün Eylül 2017'de yayınladığı Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (Bileşenleri);

2017 yılında ekonomik özgürlük derecesini ölçmek için beş farklı alanı kapsayan 42 gösterge ile özet bir endeks yayınlamıştır.

- 1) Devletin faaliyet alanının genişliği: Harcamalar, vergiler ve girişimler

- Kamu tüketimi
- Transferler ve sübvansiyonlar
- Kamu iştirakleri ve yatırımları
- En yüksek vergi oranı
  - En yüksek nihai gelir vergisi oranı
  - En yüksek nihai gelir ve ücret vergisi oranı

2) Hukuki yapı ve mülkiyet hakları

- Yargı bağımsızlığı
- Tarafsız mahkemeler
- Mülkiyet haklarının korunması
- Yasalar ve politik sisteme askeri müdahale
- Yasal düzenin bütünlüğü
- Sözleşmelerin yasal bağlayıcılığı
- Fiziki değerlerin satışının kısıtlanmasına ilişkin düzenlemeler
- Polise güven
- Suçun maliyeti

3) Güçlü paraya (sound money) erişim

- Para büyüklüğü
- Enflasyonun standart sapması
- Enflasyon: en güncel yıl
- Yabancı para cinsinden banka hesabı açma özgürlüğü

4) Uluslararası ticaret serbestisi

- Tarifeler
  - Ticari vergi geliri (ticari sektörün %'si)
  - Ortalama tarife oranı
  - Tarife oranlarının standart sapması
- Ticari engeller
  - Tarife dışı ticari engeller
  - İthalat ve ihracata uyum maliyetleri
- Karaborsa değişim oranları
- İnsanların ve sermayenin dolaşımının kontrolü
  - Yabancı mülkiyet/yatırım kısıtlamaları

- Sermaye kontrolleri
  - Yabancı ziyaretçi özgürlüğü
- 5) Kredi, işgücü ve iş alemi konusunda yasal düzenlemeler

- Kredi piyasası düzenlemeleri
  - Banka sahipliği
  - Özel sektör kredileri
  - Faiz oranı kontrolü/eksi reel faiz oranları
- İşgücü piyasası düzenlemeleri
  - İşe yerleştirme düzenlemeleri ve asgari ücret
  - İşe yerleştirme ve işten çıkarma düzenlemeleri
  - Toplu iş görüşmesi
  - Çalışma saati düzenlemeleri
  - İşten atmanın zorunlu maliyeti
  - Zorunlu hizmet
- İş düzenlemeleri
  - İdari gereklilikler
  - Bürokrasi maliyeti
  - Yeni girişim
  - Fazla ödemeler/rüşvet/adam kayırma
  - Lisans kısıtlamaları
  - Vergi uyumu maliyeti

Kaynakça: (<http://www.fraserinstitute.org/>)

Heritage Vakfı'nın 2016 Yılında yayınladığı Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (Bileşenleri);

Heritage Vakfı'nın hazırlamış olduğu ekonomik özgürlükler endeksi, ekonomik ortamda hükümetin uyguladığı politika kontrolleri hakkında dört ana görüş üzerinde durmuştur;

1) Hukukun üstünlüğü

- Mülkiyet Hakları
- Yolsuzluk

2) Kamu Hacmi

- Mali Serbestlik
- Hükümet Harcamaları
  - En yüksek marjinal kişisel gelir vergisi oranı
  - En yüksek marjinal kurumlar vergisi oranı
  - Toplam vergi yükünün GSYİH' deki yüzdesi

3) Düzenleyici etkinlik

- İşletme Özgürlüğü
- Çalışma Özgürlüğü
  - Asgari ücretin işçi başına düşen katma değere oranı
  - İlave işçi çalıştırmada engeller
  - Çalışma saatlerindeki katılık
  - İhtiyaç fazlası olan çalışanları işten çıkarmanın önündeki zorluklar
  - Yasal ihbar süresi
  - Zorunlu kıdem tazminatı
  - İşgücüne katılma oranı
- Parasal Özgürlük
  - Son üç yılın enflasyon oranlarının ağırlıklı ortalaması
  - Fiyat kontrolleri

4) Serbest piyasa

- Serbest Ticaret
  - Tarife oranının ağırlıklı ortalaması
  - Tarife dışı engeller (NTBs)
    - ✓ miktar kısıtlamaları
    - ✓ fiyat kısıtlamaları
    - ✓ düzenleyici kısıtlamaları (lisans, etiketleme ve marka düzenlemeleri vb.)
    - ✓ gümrük kısıtlamaları
    - ✓ doğrudan devlet müdahalesi (sübvansiyon, devlet tekelleri vb.)
- Yatırım Özgürlüğü
  - Yabancı yatırımlar için ayrı bir muamele

- Yabancı yatırım prensipleri
- Toprak mülkiyeti üzerinde kısıtlamalar
- Sektörel yatırım kısıtlamaları
- Adil tazminat ödemeksizin yatırımların kamulaştırılması
- Döviz kontrolleri
- Sermaye kontrolleri
- Finansal Özgürlük
  - Finansal araçlar üzerinde devlet müdahalesinin kapsamı,
  - Bankalara ve diğer finansal kuruluşlara doğrudan veya dolaylı sahiplik yoluyla devlet müdahalesinin derecesi
  - Kredi tahsisinde devlet müdahalesinin etkisi
  - Finans ve sermaye piyasalarının gelişiminin kapsamı
  - Dış rekabete açıklık

Kaynakça: (<http://www.heritage.org/>)

2.1.3. Ekonomik Özgürlük Endeksleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Fraser Enstitüsü (EFWI) ve Heritage Vakfı (IEF) puanlamalarında, puanların yüksek olması, o ülkedeki devlet müdahalelerinin oldukça düşük olduğunun ve bireylerin aynı zamanda kurum, kuruluş, işletme ya da firmaların iktisadi faaliyetlerinde özgür olduklarını ifade etmektedir.

Fraser Enstitüsü (EFWI) ve Heritage Vakfı (IEF) sayılabilen, ölçülebilen değişkenlere bağlı olarak bir sınıflandırma yapmaktadır. Her iki endekste ülkelerin erkinci ekonomiye ve piyasalardaki serbestlik seviyelerine ve mevcut olan bu koşullara uyumlarını araştırmaktadır.

Fraser Enstitüsü, *2.1.1. başlığı altında da bahsedildiği üzere, ülkelerin ekonomik özgürlüklerini 5 temel alan üzerinde incelemekte olup, 23 kategori altında sınıflandırma yapmaktadır. Heritage Vakfı ise, ülkelerin ekonomik özgürlüklerini incelemeye alırken, temel olarak benimsediği 10 alan üzerinde durmaktadır. Bu alanlarında yine aynı şekilde 36 kategoriden oluşmaktadır. (Manan, 2009).

Sonuç olarak, her iki ekonomik özgürlük endeksi incelendiği zaman, iki endeksinde analize dahil ettikleri temel kriterlerinin birebir denecek kadar benzer olduğu

görülmektedir. İki endeksi birbirinden ayıran özellikleri sınıflandırma şekillerinin farklı olmasıdır. Şöyle ki, Fraser Enstitüsü, Heritage Vakfı'na göre daha geniş görünelere sahiptir. Fraser Enstitüsünün bu yapısı sayesinde, ekonomik özgürlük alanında çalışma yapacak olan araştırmacıların veri olarak bu ölçeği tercih etmelerine neden olmaktadır. (Manan, 2009).

2.1.4. Ekonomik Özgürlük Endekslerinin Metodolojisi

Fraser Enstitüsü'nün bileşenlerine dair zaman serisindeki işlenmemiş veriler, aşağıda formüller ile 0 ile 10 aralığında ölçeklendirilmiştir. Yapılan ölçekte, yasakların, kuralların ve baskının en fazla olması 0 ile ifade edilmekte, özgürlükler üzerindeki kısıtlamanın en az seviyede olduğunu ise 10 puan ifade etmektedir.

Bileşen değerinde 10'a yaklaşılması olumsuz ise, $I_t = (V_{max} - V_t) / (V_{max} - V_{min}) * 10$ formülü, 10'a yaklaşılması olumlu ise $I_t = (V_t - V_{min}) / (V_{max} - V_{min}) * 10$ formülü kullanılmaktadır. I_t , t yılına ait endeks değerini, V_t , t yılına ait ham veriyi, V_{max} ve V_{min} ise belirlenen zaman aralığında seride yer alan minimum ve maksimum değerleri ifade etmektedir.

Heritage Vakfı ise, ekonomik özgürlük seviyelerini ölçerken 0 ile 100 arasında puanlama sistemi yapmaktadır. Her bileşenini ayrı ayrı değerlendirmeye almakta ve her bileşene farklı formül kullanmaktadır.

1. Hukukun üstünlüğü

Hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları ve ülkedeki yolsuzluğun düzeyi ile puanlandırılmaktadır.

- Mülkiyet Hakları

Tablo 2.1. 'da Mülkiyet hakları puanlama sistemi verilmiştir.

100	<ul style="list-style-type: none"> Özel mülkiyet, devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Özel mülkiyetin yasadışı olarak haczedilmesi yasaklanmıştır. Hukuk sistemi sözleşmeden doğan hakları koruma altına almaktadır. Yolsuzluk ya da kamulaştırma yoktur.
90	<ul style="list-style-type: none"> Özel mülkiyet, devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Özel mülkiyetin yasadışı olarak haczedilmesi yasaklanmıştır.

- Hukuk sistemi sözleşmeden doğan hakları koruma altına almaktadır.
- Neredeyse hiç yolsuzluk yoktur ya da kamulaştırma yüksek olasılıkla muhtemel değildir.
- Özel mülkiyet, devlet tarafından garanti altına alınmıştır.
- Hukuk sistemi sözleşmeden doğan yükümlülüklerin gerçekleştirilmesini birtakım gecikmelerle de olsa temin edebilmektedir.
- 80
- Yolsuzluk asgari düzeydedir, kamulaştırma yüksek olasılıkla muhtemel değildir.
- Özel mülkiyet, devlet tarafından garanti altına alınmıştır.
- 70
- Hukuk sistemindeki aksaklıklar sözleşmelerin yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde gecikme ve ihmallerin doğmasına neden olmaktadır.
- Yolsuzluk mümkün olup nadiren gerçekleşmektedir, kamulaştırma muhtemel değildir.
- Mülkiyet haklarıyla ilgili uygulamada aksaklıkların oluşu, birtakım gecikmelere yol açmaktadır.
- 60
- Yolsuzluk nadir de olsa olabilmekte ve yargı devletin diğer organlarından etkilenebilmektedir.
- Kamulaştırma muhtemel değildir
- Mahkemeler yetersiz olup, gecikmelere neden olmaktadır.
- 50
- Yolsuzluklar olmakta ve yargı devletin diğer organlarından etkilenebilmektedir.
- Kamulaştırma nadiren de olsa mümkündür.
- Mahkemeler son derece yetersiz olup, süreçlerin uzunluğu yargıya başvurmadan kişileri caydırmaktadır.
- 40
- Yolsuzluk vardır ve yargı devletin diğer organlarından güçlü bir şekilde etkilenmektedir.
- Yargıda yolsuzluklar son derece yaygın olup, kamulaştırma mümkündür.
- Mülk sahipliğinin kanunen korunması zayıftır.
- Mahkemeler son derece yetersizdir.
- 30
- Yolsuzluk yaygın olup, yargı devletin diğer organlarından güçlü bir şekilde etkilenmektedir.
- Yargıda yolsuzluklar son derece yaygın olup, kamulaştırma mümkündür.
- Özel mülk sahipliğinin kanunen korunması zayıftır.
- 20
- Mahkemeler son derece yetersizdir ve sorunlar mahkeme dışında, tahkim yoluyla halledilir.
- Mülkiyet haklarının uygulanması zor olup, yargıda bozulma ve kamulaştırma yaygındır.
- Özel mülk sahipliği son derece sınırlı olarak korunmaktadır
- 10
- Ülkedeki mülklerin tamamı devlete aittir
- Ülkede devam etmekte olan kaostan ötürü, mülkiyetin hukuken korunması neredeyse imkânsızdır.
- 0
- Yargı sistemi bozulmuş, mülkiyet hakları korunamamaktadır.
- Kamulaştırma yaygındır.
- Özel mülk yasadışıdır
- Ülkedeki tüm mal varlığı devlete aittir

- İnsanların başkalarını dava etme hakkı yoktur.
- Yolsuzluk olağandır.

Tablo: 2.1. Heritage Vakfi Mülkiyet Hakları Puanlama Sistemi
Kaynak: 2013 Index of Economic Freedom

- ***Yolsuzluktan Arınma***

Değişkenin verileri, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perception Index – CPI) aracılığıyla elde edilmektedir. Yolsuzluğun az olduğu ülkelere 10 puan, ve yolsuzluğun çok olduğu ülkelere 0 puan verilmektedir. Heritage Vakfi kendi endeksinde bu skorları kullanırken, CPI'nin skorlarını 10 ile çarpmaktadır.

2. Sınırlı Devlet

- ***Mali Özgürlük***

Vergi yükleri bu başlık altında ölçülmektedir. Formüle edilmiş hali aşağıdaki gibidir;

$$Mali\ Özgürlük_{ij} = 100 - a(Faktör_{ij})^2$$

$$Mali\ Özgürlük_{ij} = i\ ülkesinde\ j\ faktör\ ile\ mali\ özgürlük$$

$$Faktör_{ij} = i\ ülkesinde\ j\ faktörü\ için\ 0-100\ arası\ ölçek\ değeri$$

$$\alpha = 0,33$$

- ***Kamu Harcamaları***

Kamu harcamaları hesaplanırken kullanılan formül aşağıdaki gibidir;

$$GE_i = 100 - \alpha (Harcama_i)^2$$

$$GE_i = i\ ülkesindeki\ kamu\ harcamaları$$

$$Harcama_i = Toplam\ kamu\ harcamalarının\ GSYİH'ye\ oranı\ (0\ ila\ 100\ arasında)$$

$$\alpha = 0,33$$

3. Bürokrasinin Etkinliği

- İş Yapma (Girişim) Özgürlüğü

Bu değişkenin ölçümünde, katsayıları bir birine eşit 10 faktör kullanılmaktadır. Bu faktörler 0-100 arasında puanlandırmaya dahil edilirler. 100 Özgür, 0 özgür olmayan olarak sonuçlandırılır.

- İşe başlama ve iş kurma için izlenecek prosedür sayısı
- İşe başlama ve iş kurma için gereken gün sayısı
- İşe başlama ve iş kurma için katlanılacak işe başlama maliyeti (kişi başına düşen milli gelir%)
- İşe başlama ve iş kurma – asgari sermaye (kişi başına düşen milli gelir %)
- İzin/Ruhsat alma işlemleri prosedür sayısı
- İzin/Ruhsat alma işlemleri gün sayısı
- İzin/Ruhsat alma maliyeti (kişi başına düşen milli gelir %)
- İş kapatma zamanı (yıl)
- İş kapatma maliyeti (işletme varlıklarının toplam değeri%)
- İş kapatma geri kazanım oranı (\$)

- İşgücü Özgürlüğü

Değişken 6 faktörden yararlanarak 0 ile 100 arasında puanlama yapar

- İşçi başına ortalama katma değerin asgari ücrete oranı
- İlave işçi çalıştırmanın önündeki engeller
- Çalışma saatlerinin katılığı
- İhtiyaç fazlası çalışanların kovulma zorluğu
- Yasal olarak zorunlu ihbar süresi
- Zorunlu kıdem tazminatı uygulaması

Puanlama yapıldıktan sonra, ortalamaları alınarak işgücü özgürlüğü puanı aşağıdaki formül yardımıyla elde edilmektedir.

$$Faktör Skoru_i = 50 \times Faktör_{ortalama} / Faktör_i$$

- **Parasal (Para Politikası Açısından) Özgürlük**

$$\text{Ağırlık Enflasyon Ortalaması}_i = \theta_1 \text{Enflasyon}_{it} + \theta_2 \text{Enflasyon}_{it-1} + \theta_3 \text{Enflasyon}_{it-2}$$

$$\text{Parasal Özgürlük}_i = 100 - \alpha \sqrt{\text{Ağırlık Enflasyon Ortalaması}_i} - \text{Fiyat Kontrolü}_i$$

4. Serbest Piyasa

- **Dış Ticaret Özgürlüğü**

$$\text{Ticaret Özgürlüğü}_i = (((\text{Tarife}_{maks} - \text{Tarife}_i) / (\text{Tarife}_{maks} - \text{Tarife}_{min})) \times 100 - \text{TDE}_i$$

$\text{Ticaret Özgürlüğü}_i$ = i ülkesindeki ticaret özgürlüğü

Tarife_i = i ülkesindeki ağırlıklandırılmış ortalama tarife oranı

Tarife_{maks} ve Tarife_{min} = tarife oranlarının alt ve üst sınırı (%)

TDE_i = i ülkesindeki tarife dışı engeller

TDE'ye ilişkin belirlenen ceza skorları aşağıdaki gibidir;

20 puan: Tarife dışı engeller, uluslararası ticareti önemli ölçüde kısıtlayıcı etki yaratacak şekilde birçok mal veya hizmetin ticaretinde kullanılmaktadır.

15 puan: Tarife dışı engeller, birçok mal veya hizmette yaygın olup, potansiyel uluslararası ticareti çoğunlukla engellemektedir.

10 puan: Tarife dışı engeller, belirli mal ve hizmetleri korumaya yönelik olup, uluslararası ticareti bir miktar engellemektedir.

5 puan: Tarife dışı engeller yaygın değildir, az miktarda mal ve hizmetleri korumakta ve/veya uluslararası ticaret üzerinde çok sınırlı etkiye sahiptir.

0 puan: Tarife dışı engeller uluslararası ticareti sınırlamak üzere kullanılmamaktadır. (Çelik, 2015).

- **Yatırım Özgürlüğü**

Yatırım Kısıtlamaları aşağıdaki gibidir;

- a) Yabancı sermayeye yönelik ulusal muamele
- ✓ Hiçbir ulusal muamelenin olmaması, ön eleme -
25 puan
  - ✓ Bir miktar ulusal muamele, bir miktar ön eleme -
15 puan
  - ✓ Bir miktar ulusal muamele ya da bir miktar ön eleme -
5 puan
- b) Yabancı sermaye kanunu
- ✓ Sıfır şeffaflık ve ağır bürokrasi -
20 puan
  - ✓ Verimsiz politika uygulamaları ve bürokrasi -
10 puan
  - ✓ Yatırıma ilişkin bir miktar kanuni düzenleme ve şeffaf olmayan uygulamalar -
5 puan
- c) Toprak mülkiyeti üzerindeki kısıtlamalar
- ✓ Tüm gayrimenkul alımlarının kısıtlanması -
15 puan
  - ✓ Yabancıların gayrimenkul alımlarının kısıtlanması -
10 puan
  - ✓ Gayrimenkul alımında bir miktar kısıtlamaların olması -
5 puan
- d) Sektörel yatırım kısıtlamaları
- ✓ Çok sayıda sektörde kısıtlama -
20 puan
  - ✓ Sınırlı sayıda sektörde kısıtlama -
10 puan
  - ✓ Bir veya iki sektörde kısıtlama -
5 puan
- e) Adil şekilde tazmin edilmeksizin yatırımların kamulaştırılması

- ✓ Kamulaştırma yaygın olup, yasal başvuru yolu kapalı -
25 puan
- ✓ Kamulaştırma yaygın olup, bir miktar yasal başvuru olanağı var -
15 puan
- ✓ Kamulaştırma pek yaygın olmamakla birlikte gerçekleşebiliyor -
5 puan
- f) Döviz kontrolleri**
- ✓ Döviz sifir erişim (ne yabancılar ne de ülke vatandaşları için) -
25 puan
- ✓ Döviz erişim mümkün ama yoğun bir şekilde kısıtlamaya tabi -
15 puan
- ✓ Döviz erişim mümkün ama yoğun bir şekilde kısıtlamaya tabi -
5 puan
- g) Sermaye kontrolleri**
- ✓ Kâr transferi yok, tüm işlemler devlet onaylı olmak zorunda -
25 puan
- ✓ Sermaye girişi ve çıkışı sırasında onay alınmak zorunda ve birtakım sınırlamalar
ilekarşılabiliyor
- 15 puan
- ✓ Transferlerin çoğu belirli kısıtlamalar altında dahi onaylanıyor -
5 puan

(Çelik, 2015).

- *Finansal Özgürlük*

Puanlama sistemi aşağıdaki Tablo 2.2.' de gösterilmiştir;

100	▪ Önemsiz Devlet Müdahalesi
90	▪ Asgari Devlet Müdahalesi ▪ Finansal kurumlara ilişkin düzenlemeler asgari miktarda olup, yolsuzlukları önlemek ve sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirmeyi temin etmek üzere genişletilebilir
80	▪ Nominal Devlet Müdahalesi ▪ Sektörün toplam varlıkları içerisinde devlet bankalarının/finans kurumlarının payı küçüktür

70	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Finans kurumları sundukları hizmetlerle ilgili hemen hiç kısıtlamayla karşılaşmazlar ▪ Sınırlı Devlet Müdahalesi ▪ Kredi dağıtımı devletin tesiri altındadır, ancak özel kesime yönelik kredilendirmede hemen hiç kısıtlama yoktur ▪ Devletin banka sahipliği hacimli bir düzeydedir, yabancı finansal kurumlar birtakım kısıtlamalara tabidirler ▪ Kayda değer düzeyde devlet müdahalesi ▪ Merkez bankası tamamen bağımsız değildir
60	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Finansal kurumları denetimi ve regülasyonu etkili değildir, ayrıca kontratları yerine getirme ve yolsuzluğu önleme gücü yetersizdir ▪ Sektörün toplam varlıkları içerisinde devlet bankalarının/finans kurumlarının payı önemli düzeydedir ▪ Finans kurumları sundukları hizmetlerle ilgili birtakım kısıtlamalara tabidirler
50	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yüksek Düzeyde Devlet Müdahalesi ▪ Kredi dağıtımı önemli ölçüde devletin etkisi altındadır ve özel kesime verilen kredilerde ciddi engellerle karşılaşmaktadır ▪ Finans kurumları sundukları hizmetlerle ilgili önemli kısıtlamalara maruz kalırlar ▪ Yabancı finans kurumları birtakım kısıtlamalara tabidirler
40	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Güçlü Devlet Müdahalesi ▪ Merkez bankası doğrudan devletin müdahalesine açıktır, finansal kurumları denetlemesi ağır aksaktır ve kontratları yerine getirme ve yolsuzluğu önleme gücü zayıftır ▪ Kapsamlı Devlet Müdahalesi
30	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kredi dağıtımı önemli ölçüde devletin etkisi altındadır, devlet finans kurumlarının büyük çoğunluğunu elinde bulundurur, sektörde egemen konumdadır ▪ Finansal kurumlar sıkı bir şekilde kısıtlanmakta ve banka kurmanın önünde engeller bulunmaktadır ▪ Yabancı finans kurumları ise ciddi büyüklükte kısıtlamalara maruzdurlar
20	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yoğun Devlet Müdahalesi ▪ Merkez Bankası bağımsız değildir ve finansal kurumlarını denetim yetkisi baskılanmıştır ▪ Yabancı finansal kurumlar neredeyse tamamen sınırlandırılmıştır
10	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Baskıcıya Yakın Devlet Müdahalesi ▪ Kredi dağıtımı devlet tarafından kontrol edilmektedir ▪ Banka kurmak kısıtlanmıştır ▪ Yabancı finansal kuruluşlar yasaklanmıştır
0	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Baskıcı Devlet Yapısı ▪ Denetim ve düzenleme özel finans kurumlarını engellemeye yönelik olarak tasarlanmıştır ▪ Özel finans kurumları yasaklanmıştır

Tablo: 2.2. Heritage Vakfı Finansal Özgürlük Puanlama Sistemi

Kaynak: 2013 Index of Economic Freedom

2.1.5. Akdeniz Bölgesi Ve Akdeniz Bölgesi'ne Kıyısı Olan Ülkelerde Ekonomik Özgürlükler

Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlükler Endeksine (EFW) bakıldığında, ülkelerin 0 ile 10 arasında bir puanlama sistemi ile puanlandırıldığı görülmektedir. Enstitünün en son yayınladığı raporu ele alındığında, toplam incelenen 157 ülke arasında, 40 ülke özgür, 38 ülke ikinci derece özgür, 39 ülke üçüncü derece özgür ve 40 ülke ise özgür değil olarak sınıflandırılmıştır. (Sucu, 2016).

Şekil 2.1. Akdeniz Ülkeleri Haritası

Kaynakça: <http://www.mediterranean-yachting.com/Countries.htm>

Akdeniz bölgesini çevreleyen ülkelerin ekonomik özgürlük düzeylerinin ele alındığı bu araştırmada, yukarıda ki haritada da belirtilen ülkelerin 2015 yılında Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlükler Endeksi (EFW) raporlarına bakılmıştır.

Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlükler Endeksi (EFW) 2015 yılına ait Akdeniz ülkelerinin ele alınan beş temel değişkenin ortalaması ile oluşturulan ekonomik özgürlük düzeylerinin yer aldığı 18 ülkenin değerleri şu şekilde Tablo 2.3'de sıralanmıştır;

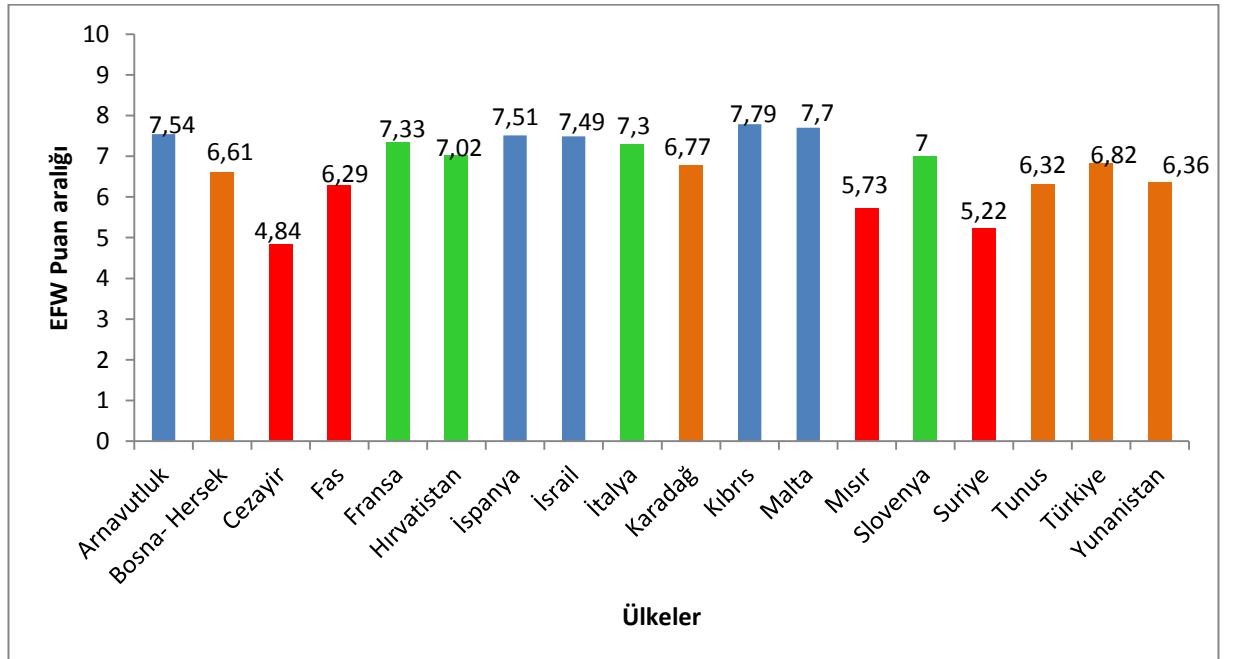

Sıra	Ülkeler	EFW Puanı	Özgürlük Düzeyi
1	Türkiye	6.82	3.Derece Özgür
2	İtalya	7.30	2.Derece Özgür
3	Fransa	7.33	2.Derece Özgür
4	Yunanistan	6.36	3.Derece Özgür
5	İspanya	7.51	Yüksek Özgür
6	Kıbrıs	7.79	Yüksek Özgür
7	İsrail	7.49	Yüksek Özgür
8	Arnavutluk	7.54	Yüksek Özgür
9	Cezayir	4.84	Özgür Değil
10	Fas	6.29	Özgür Değil
11	Malta	7.70	Yüksek Özgür
12	Mısır	5.73	Özgür Değil
13	Suriye	5.22	Özgür Değil
14	Tunus	6.32	3.Derece Özgür
15	Hırvatistan	7.02	2.Derece Özgür
16	Slovenya	7.00	2.Derece Özgür
17	Bosna- Hersek	6.61	3.Derece Özgür
18	Karadağ	6.77	3.Derece Özgür

Tablo: 2.3. Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Özgürlük Düzeyleri Ortalaması

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org/economicfreedom>

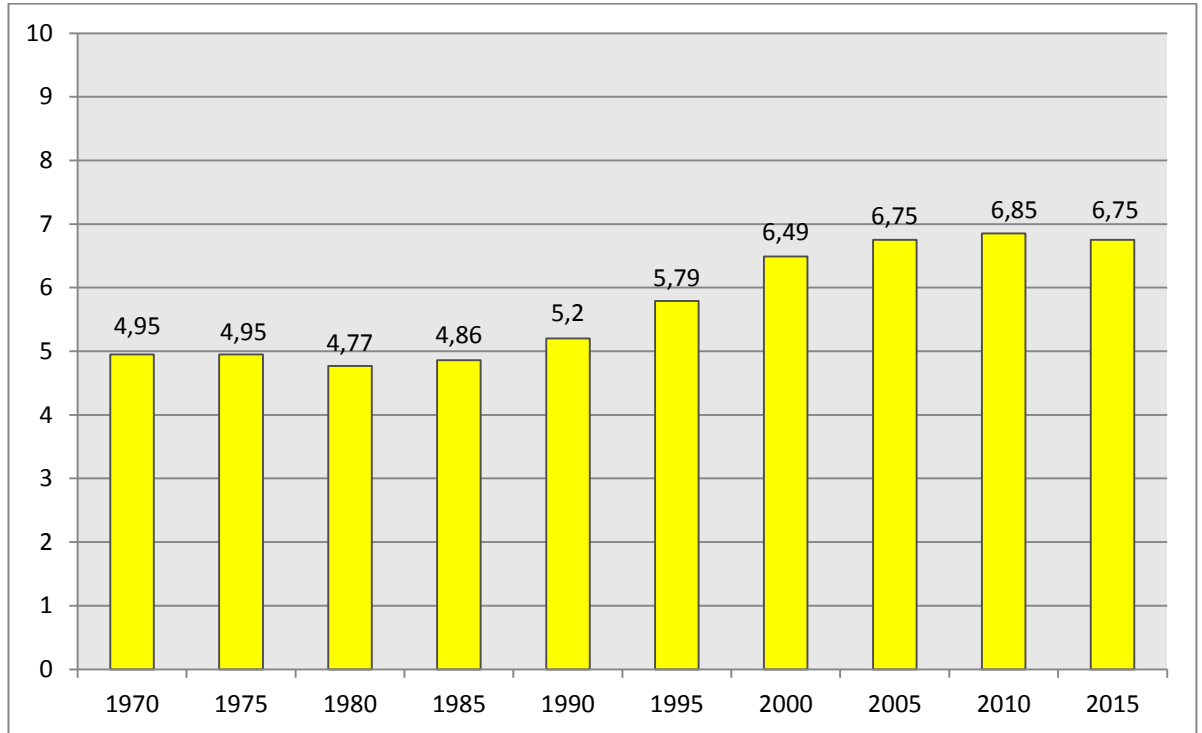
Ülkelerin sıralamalarına bakıldığında, Akdeniz bölgesini çevreleyen ülkelerden 5'i özgür, 4'ü ikinci derece özgür, 5'i üçüncü derece özgür ve 4'ü en az özgür olduğu görülmektedir.

Tablo 2.4. Ülkelerin Özgürlük Düzeyleri

Tabloda, Mavi renk ‘yüksek Özgür’ , Yeşil renk ‘2.Derece Özgür’, Turuncu renk ‘3.Derece Özgür’ ve Kırmızı renk ‘En az Özgür’ ülkeleri temsil etmektedir. Arnavutluk, İspanya, Kıbrıs, İsrail ve Malta ekonomik açıdan yüksek özgürlüğe sahip olduğu için mavi renk sütunlarla grafikte yer almaktadır. İtalya, Fransa, Hırvatistan ve Slovenya ekonomik açıdan 2. Derece Özgür ve yeşil renk sütunlarla sınıflandırılmış olup, Türkiye, Yunanistan, Tunus, Bosna Hersek ve Karadağ Ülkeleri 3. Derece Özgür ve turuncu renk sütunlarla grafikte gösterilmektedir. Son olarak Cezayir, Fas, Mısır ve Suriye en az özgürlüğe sahip ülkeler arasında yer almakta ve kırmızı renk sütunlarla gösterilmektedir. Grafikte sütunların üzerinde yer alan rakamlar 0 ile 10 arasında olmakta ve Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlükler Endeksi (EFW)’ nin puanlarını yansıtmaktadır.

Genel olarak ele alacak olursak, Ülkelerin ekonomik özgürlük düzeyleri o ülkede yaşayan bireylerin de özgürlüklerinin düzeylerini göstermektedir. Akdeniz bölgesinde yer alan ülkelerin ayrı ayrı ekonomik özgürlük endeksleri yukarıda verilmiş olup, bu ülkelerin 1970-2015 yılları arasında 5 er yıllık arayla ekonomik özgürlük endekslerinin ortalamasını gösteren grafik de aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.5. : 1970-2015 Yılları arasında 18 Ülke için 5'er yıllık EFW Puan Ortalaması

Tabloda da görüldüğü üzere, ekonomik özgürlük düzeylerinin yıllar itibari ile istikrarlı artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Yaklaşık 50 yıl öncesi ile bugüne bakıldığı zaman, giderek özgürleşen bir dünya haline gelmeye başladığı literatürde sonuçlanmaktadır. Ülkelerde gelişmelerle birlikte, dış ticaretin serbestleştirilmesi, kamu kesiminin ekonomik rolünün kısıtlanması, mülkiyet haklarının korunması, eşitlik ve adalet sistemi ve hukukun üstünlüğü gibi ekonomik özgürlüğün bağımsız değişkenlerinde meydana gelen olumlu değişiklikler ile birlikte bağımlı değişkenimiz olan ekonomik özgürlükler de doğru orantılı bir şekilde olumlu etkilenmiştir.

2.2. Akdeniz Bölgesinde Turizm Sektörü

Kendi içerisinde önemi yüksek farklılıklara sahip olsa da, Akdeniz bölgesi için dünyanın turizm ana zemini demek mümkündür. Turizm dinamik bir sektör olmakla birlikte, turizmle ilgili her konuda aktif bir hareketlilik söz konusudur. Kuşkusuz turizm sektörü dünyada en hızlı gelişen ve gelişmelerini istikrarlı bir şekilde sürdüren bir ekonomik sektördür. Turizm sektörünün büyüme yönündeki artış eğiliminin gelecekte de sürdürmeye devam edeceği düşüncesinin yaygınlaşması ile ülkelerin sektörden alacakları payı artırma yönündeki faaliyetlerini de çeşitlendirmektedir. (Genç ve Tandoğan, 2016). Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) verilerini de dikkate aldığımızda sektörün gelişiminin düzenli olduğu görülmektedir.

Akdeniz Bölgesi, turizm açısından oldukça elverişli bir coğrafi yapıya sahip olması nedeniyle, bu bölgelerde bulunan ülkelerin çoğu turizm üzerinden kazanç sağlamaktadır. Akdeniz ülkelerinde turizmin olmama varsayımı üzerinde durduğumuzda, ülkelerin ticaret dengeleri bozulacak ve dengeyi geri kazanmak için mal ve hizmet ithalatında küçülme politikası uygulamak zorunda kalacaklardır. Örneğin, turizm ithalatında önemli bir yüzdeye sahip olan Arnavutluk ve Karadağ %50'lik bir ithalat oranıyla küçülme politikası uygulayacak ve ekonomik açıdan çöküş sürecine girecektir.

Akdeniz Ülkelerini 4 ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür:

1. *Kuzeybatı Akdeniz:* Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Monako
2. *Kuzeydoğu Akdeniz:* Türkiye, Yunanistan, Arnavutluk, Slovenya, Hırvatistan

3. *Güneybatı Akdeniz*: Fas, Cezayir, Tunus
4. *Güneydoğu Akdeniz*: Libya, Suriye, Mısır, İsrail, Lübnan, Kıbrıs, Malta

Geçmişten günümüze özellikle 1960'lı yıllardan sonra Akdeniz bölgesinde ve bu bölgede yer alan ülkelerde turizm açısından büyük gelişmeler olmuştur. Sektör, dünyanın en önemli gelir kaynağı sektörlerinden biri haline gelmiş, 20. Yüzyıldan itibaren ülkeler politikalarında sektöre ayrı bir önemle yer vermeye başlamıştır. (Gülbahar, 2009). Akdeniz Ülkelerine baktığımızda, Sekiz farklı dil, üç birbirinden ayrı din, Malta ve Cezayir gibi büyüklükleri birbirinden farklı toprak parçaları ve yine aynı şekilde nüfus farklılıkları gibi ülkeleri yapısal, din, dil, ırk v.b. birbirinden ayıran bu özelliklere rağmen bazı yönlerde birbirleri ile aşırı benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikler, deniz, kum, güneş gibi coğrafi özelliklerle de sınırlandırılmamalıdır. Akdeniz bölgesinde yer alan ülkeler, benzer ürün, mal ve hizmet sunmalarına rağmen, sahip oldukları farklı yapısal özellikleri ile de turizm açısından önemli avantajlara sahip olabilmektedirler. (Bozok ve Köroğlu, 2007).

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) Akdeniz bölgesini 21 ülkeyle sınırlamakta olup ülkeler sırasıyla, Kıbrıs (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi), Libya, Lübnan, Malta, Mısır, Monaco, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Cezayir, Fas, İtalya, Karadağ, Slovenya, Suriye, Fransa, Hırvatistan, İspanya, İsrail, Tunus, Türkiye ve Yunanistan'dan oluşmaktadır. Sıralanan ülkeler arasında, en fazla ziyaretçisi olan ve diğer ülkelerden daha fazla turizm geliri elde eden ülkeler Fransa ve İspanya'dır. Akdeniz ülkeleri arasında, İspanya, Fransa, Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Mısır bölgedeki turizm ziyaretçilerinin merkez üssü konumunda yer alan ilk sıralarda ülkelerdir. (www.turizm gazetesi.com).

Dünya'da uluslararası turizm dağılımlarına baktığımız zaman ise, Fransa, İspanya, Çin, İtalya ve Türkiye dünya turizm açısından önde gelen Akdeniz ülkeleri arasındadır. Bu verilere bakıldığı zaman kıyı bölgelerinde olan ülkelerin daha fazla talep gördüğü görülmekte olup, sahil kesimlerinin her geçen yılda artan misafir sayıları da ayrıca dikkat çekmektedir. (Ak, 2018)

Tüm Akdeniz ülkeleri 1998 yılından sonra, uluslararası turizm gelirlerinde artış kaydetmişlerdir. Bu artışlardan dikkati üzerine çeken birkaç örnek; Cezayir, Fas Türkiye Filistin, Ürdün ve Tunus, onu Malta, Kıbrıs, Mısır, İsrail ve Suriye

izlemektedir. Akdeniz Bölgesinde yer alan ülkelerde gelen turist sayısı çokluğu ile doğru orantılı bir şekilde ihracat payları da artmaktadır. Böylelikle mevcut ülke, ekonomik açıdan daha fazla ülke katkısında paya sahip olmaktadır. (Çeviri: Louise Cep, 2001)

Akdeniz Ülkelerinde Turizm Sektörü ile ilgili 2000-2014 gelen turist sayıları verileri şu şekilde Tablo 2.6. 'da gösterilmektedir;

ALBANIA																	
Inbound tourism			2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Arrivals - Thousands	1/2/	VF	317	354	470	557	645	748	937	1.127	1.420	1.856	2.417	2.932	3.514	3.256	3.673
Arrivals - Thousands	1/	TF	..	..	..	..	..	..	..	1.062	1.247	1.711	2.191	2.469	3.156	2.857	3.341
Arrivals - Thousands	3/	THS	32	34	36	41	34	57	63	67	57	65	74	136	149	118	161
ALGERIA																	
Arrivals - Thousands	1/	VF	866	901	988	1.166	1.234	1.443	1.638	1.743	1.772	1.912	2.070	2.395	2.634	2.733	2.301
BOSNIA AND HERZEGOVINA																	
Arrivals - Thousands		TCE	171	139	160	165	190	217	256	306	322	311	365	392	439	529	536
CROATIA																	
Arrivals - Thousands	1/	TCE	5.831	6.544	6.944	7.409	7.912	7.743	7.988	8.559	8.665	8.694	9.111	9.927	10.369	10.948	11.623
CYPRUS																	
Arrivals - Thousands	1/	TF	2.686	2.697	2.418	2.303	2.349	2.470	2.401	2.416	2.404	2.141	2.173	2.392	2.465	2.405	2.441
FRANCE																	
Arrivals - Thousands	1/	TF	77.190	75.202	77.012	75.048	74.433	74.988	77.916	80.853	79.218	76.764	76.647	80.499	81.980	83.634	83.767
GREECE																	
Arrivals - Thousands	1/2/	TF	13.096	14.057	14.180	13.969	13.313	14.765	16.039	16.165	15.939	14.915	15.007	16.427	15.518	17.920	22.033
ISRAEL																	
Arrivals - Thousands	1/	TF	2.417	1.196	862	1.063	1.506	1.903	1.825	2.067	2.572	2.321	2.803	2.820	2.886	2.962	2.927
ITALY																	
Arrivals - Thousands	1/	TF	41.181	39.563	39.799	39.604	37.071	36.513	41.058	43.654	42.734	43.239	43.626	46.119	46.360	47.704	48.576
LEBANON																	
Arrivals - Thousands	1/	TF	742	837	956	1.016	1.278	1.140	1.063	1.017	1.333	1.844	2.168	1.655	1.366	1.274	1.355
LIBYA																	
Arrivals - Thousands		TF	174	169	135	142	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Arrivals - Thousands		THS	..	..	..	..	43	81	42	38	34	..	..	..	..	..	..

Tablo: 2.6. Akdeniz Ülkelerinde Yıllar İtibariyle Gelen Turist Sayıları

MALTA																	
Animals - Thousands	1/	TF	1.216	1.180	1.134	1.127	1.156	1.171	1.124	1.244	1.291	1.182	1.339	1.415	1.443	1.562	1.690
MONACO																	
Animals - Thousands		THS	300	270	263	295	250	286	313	328	324	265	279	295	292	328	329
MONTENEGRO																	
Animals - Thousands		TCE	..	..	136	142	188	272	378	984	1.031	1.044	1.088	1.201	1.264	1.324	1.350
MOROCCO																	
Animals - Thousands	1/	TF	4.278	4.380	4.453	4.761	5.477	5.843	6.558	7.408	7.879	8.341	9.288	9.342	9.375	10.046	10.283
SLOVENIA																	
Animals - Thousands		TCE	1.090	1.219	1.302	1.373	1.499	1.555	1.617	1.751	1.958	1.824	1.869	2.037	2.156	2.259	2.411
SPAIN																	
Animals - Thousands		TF	46.403	48.665	50.331	50.654	52.430	55.914	58.004	58.666	57.192	52.178	52.677	56.177	57.464	60.675	64.995
TUNISIA																	
Animals - Thousands	1/	TF	5.058	5.387	5.064	5.114	5.998	6.378	6.550	6.762	7.050	6.901	6.903	4.765	5.950	6.269	6.069
TURKEY																	
Animals - Thousands	1/	TF	9.586	10.783	12.790	13.341	16.826	20.273	18.916	26.122	29.792	30.187	31.364	34.654	35.698	37.795	39.811
EGYPT																	
Animals - Thousands		TF	5.116	4.357	4.906	5.746	7.795	8.244	8.646	10.610	12.296	11.914	14.051	9.497	11.196	9.174	9.628

Tablo: 2.6. Devami
Kaynak: UnData.com

Tüm bilgilere ek olarak Tablo 2.7.'de Dünya Seyahat Turizm Konseyi (World Travel Tourism Council-WTTC)' nin verilerinde, ülkelerin turizm gelirlerinin GSYH' ya doğrudan katkıları % ile ifade edilmiş olup aşağıdaki tabloda 2008-2018 yıllarının turizm gelirlerinin GSYH' ya etkileri karşılaştırılmıştır.

Ülkeler	2008	2018	Artış/Azalış
Fas	%9.3	%8.2	↓
Bosna-Hersek	%2.8	%2.7	↓
Cezayir	%3.1	%3.3	↑
Tunus	%10.4	%7	↓
Malta	%13	%14.1	↑
Libya	%0.8	%2.5	↑
Mısır	%8.8	%5.5	↓
Lübnan	%10.1	%6.9	↓
İsrail	%1.9	%1.6	↓
Suriye	%5.2	%6.3	↑
Kıbrıs	%5.8	%7.6	↑
Türkiye	%4	%3.8	↓
Yunanistan	%5.5	%8.3	↑
Arnavutluk	%7.6	%8.5	↑
Karadağ	%13.4	%11.7	↓
Hırvatistan	%10.1	%11	↑
Slovenya	%3.2	%3.4	↑
İtalya	%4	%5.5	↑
Fransa	%3.7	%3.7	=
İspanya	%4.8	%5.4	↑

Tablo: 2.7. Ekonomik Özgürlüklerin GSYH etkileri

Dünya Turizm Örgütü'nün yayınladığı “UNWTO World Tourism Barometer” raporuna göre, dünya genelinde seyahat eden bireylerin sayısında %7' lik ciddi oransal artışlar olduğu ve özellikle Akdeniz bölgesinde bu artışın gerçekleştiği yer almaktadır. (www.turob.com/tr/istatistikler/ekim-2017).

2.2.1. Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler

Uluslararası turizmin gelişmesi aslında, hükümetler arası iyi siyasi ilişkilerin olması ile de yakından ilişkilidir. Hava taşımacılığı ve havayolu rotaları ile yapılan ülkeler arası anlaşmalar, gümrük vergileri, vize uygulamalarının belirlenmesi gibi doğrudan

hükümeti ilgilendiren bu faktörler turizmi de aynı oranda etkilemektedir. Uluslararası turizm hareketlerine bakıldığı zaman, ülkeler arası geçişler aşağıdaki gibi olmaktadır;

- Gelişmiş Ülkelerden – Gelişmiş Ülkelere
- Gelişmekte Olan Ülkelerden – Gelişmiş Ülkelere
- Gelişmiş Ülkelerden – Gelişmekte Olan Ülkelere
- Amerika'dan – Avrupa'ya
- Kuzey ve Batı Avrupa'dan – Akdeniz Bölgesine
- Sanayi Bölgelerinden – Doğu Asya ve Pasifik Bölgesine

Ülkeler arası geçişin olduğu uluslararası turizmi değerlendirdiğimiz zaman her yıl istikrarlı bir artış gösterdiği Dünya Turizm Örgütü UNWTO verilerinde de gözlemlenmektedir. (Çeken ve diğerleri, 2008).

Turizmin gelişmesinde etkili olan faktörleri Talep yönlü ve Arz yönlü faktörler olarak iki ana başlık altında sıralamak mümkündür.

1. Talep Yönlü Unsurlar

- Ekonomik ve sosyo-demografik değişkenler
- Gelir düzeylerindeki artışlar
- Nüfus yapısında oluşan değişiklikler (Yaş)
- Boş zaman artışı (Ücretli izinler)
- Kentleşme olgusu
- Eğitim düzeyinde artış
- Turizm bilincinin her bireyde oluşması
- Meslek unsuru
- Psikolojik değişkenler

2. Arz Yönlü Unsurlar

- Destinasyonların turistik donanımları
- Destinasyon çekicilikleri

- Sunulan hizmetlerdeki çeşitlilik ve yenilikler
- Ulaşımında ve ulaşım imkânlarında gelişmeler ve kolaylıklar
- Teknolojik gelişmeler

Yukarıda sayılan gelişme faktörlerinin yanında, turizm gelişmesini doğrudan etkileyen turizm talebini de etkileyen unsurlar şu şekildedir:

A. Ekonomik Faktörler

- Ulusal Gelir ve Turizm Talebinin Gelir Esnekliği
- Gelir Dağılımı ve Kişi Başına Düşen Reel Gelir
- Nispi Döviz Kurları
- Uzaklık
- Turistik Ürünün Fiyatı ve Turizm Talebinin Fiyat Esnekliği
- Konaklama Potansiyeli ve Arz Kapasitesi
- Reklam ve Tanıtma
- Nüfus ve Sağlık
- Ulaşım

B. Sosyal Faktörler

- Moda, Zevk ve Alışkanlıklar
- Boş Zaman
- Yaş, Cinsiyet ve Aile Yapısı
- Meslek
- Kentleşme Düzeyi
- Kültür ve Eğitim Düzeyi
- Toplumsal Değer Yargıları ve Din

C. Politik ve Yasal Faktörler

- Siyasi İlişkiler
- Uluslararası Anlaşmalar
- Yasal Düzenlemeler

D. Psikolojik Faktörler

E. Diğer Faktörler

Yukarıda ifade edilen faktörler dikkate alındığında, bu faktörlerin uluslararası turizmin temelini oluşturduğu görülmektedir. Uluslararası turizmin gelişmesi ve ilerlemesi bu faktörlerle tamamen doğru orantılıdır. (Çeken ve diğerleri, 2008).

2.2.2. Turizmin Gelişmesinin Ekonomik Özgürlük Üzerine Etkileri

Turizm dünyada ekonomik faaliyetler arasında en hızlı gelişen ve sürekli bir büyüme hızına sahip sektördür. Turizm sektöründeki gelişme yalnızca tek bir etkiye değil birçok farklı alanda farklı etkilere sahiptir. Bu etkileri sınıflandırmak gerekirse; ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel dinamikler olarak sınıflandırmak mümkündür. Sektör, tüm etki alanlarını olumlu yönde etkilemekte, yarattığı olumlu yükselişler sayesinde dünyada en hızlı gelişme gösteren sektörlerin başında gelmektedir. Ayrıca belirtmelidir ki, ekonomide karşılaşılan ulusal ve uluslararası ekonomik sorunların çözüm sürecine de turizm, hem ekonomik hem de dinamik yapısı sayesinde tüm sorunların aşılmasına fayda sağlamaktadır. Ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayan turizm sektörü, tüketicilerin gittikleri ülkede yapacakları harcamalar ile de ülkenin ödemeler dengesi üzerinde olumlu bir etki sağlayacağı da aşikârdır. (Kandır ve diğerleri, 2008).

Ekonomik özgürlüğü koruma altına alan kurumları ele aldığımızda, bu kurumların mevcut sektörün ve ülke ekonomisinde büyümeyi arttırıcı bir kapasiteye sahip olduğu görülmektedir. Bu arttırımı, düşük vergi, bağımsız yasal sistem ve mülkiyet haklarının yüksek getirili faaliyetleri teşvik etmesi, yeteneklerin verimli olduğu alanlarda kullanılması, düzenlemelerin ve kamu iktisadi teşebbüslerin azlığı gibi birçok maddeyi işleve sokması ile birlikte rekabetin artmasını sağlamaktadır. Bu sayede, getirisi yüksek olan alanlara girişimcileri yönlendirerek belirsizlikleri azaltarak, rasyonel kararların alınmasını sağlamaktadır. Bu da, sektörlerdeki gelişmeyi olumlu etkilemektedir. (Çetin, 2013).

Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, bireylerin turizm sektöründe istihdam sağlandığı Akdeniz Ülkeleri için, bireyler daha refah bir toplumda yaşamakta ve iş imkânlarında

ve gelir düzeylerinde ki artışlar sayesinde yeni girişimlere teşvik edilmekte olup, tüm belirsizliklerin ortadan kalktığı bir devlet yapısı çerçevesinde ekonomik özgürlük düzeyleri de doğru orantılı artış gösterecektir. Ekonomik büyüme nasıl ki her devlet için önemli bir faktörse ekonomik özgürlük düzeylerinin o ülke için iyi oranlara sahip olması da o derece önemlidir. Çünkü bilinmelidir ki, daha özgür bir toplum daha verimli bir toplumdur. Ekonomik açıdan özgür olan toplumlarda özel sektör girişlerinin artmasıyla birlikte ülke ekonomisi her daim olumlu etkilenecektir. Turizm sektörü gibi emek yoğun ve sermayesi yüksek sektörlerde de ekonomik özgürlük yakın ilişkiye sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMENİN EKONOMİK ÖZGÜRLÜK DÜZEYLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ANALİZ

Tezin bu bölümünde; araştırmanın amacı, önemi ve sınırları, hipotezleri, verilerin toplanması, analiz yöntemleri, analiz bulguları ve değerlendirmesi son olarak sonuç ve öneriler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırları

Geçmişten günümüze gelişme gösteren ve ülke ekonomisine yüksek katkı sağlayan turizm sektöründeki gelişmelerin, bireyler açısından oldukça önemli olan ve ülke içinde refah düzeyinin yükselmesini doğrudan etkileyen ekonomik özgürlük arasındaki ilişkinin önemi analiz kapsamında değerlendirilmiştir. Ekonomik özgürlük, bireylerin tüm ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerden elde ettikleri kazançlarını özgürce kullanabilmelerini ifade etmekte olup, ülke ekonomisine yüksek katkı sağlayan ve performansı yüksek olan turizm sektörü ile arasındaki etkileşimlerin ne derece oldukları incelenmiştir.

Akdeniz ülkelerinin ele alındığı çalışmada, ülkelerdeki gelir kaynağının %90'ı turizm sektöründen oluşmaktadır. 2000-2014 Yılları itibari ile sektör incelendiğinde düzenli artışlar gözlemlenmektedir. Ekonomik özgürlük yine Akdeniz Ülkeleri için incelendiğinde diğer iç kesimlere oranlara özgürlük düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Yapılan her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da sınırlamalar bulunmaktadır. Sınırlama olarak bölge ve ülke sınırlaması yapılmış ve turizm verilerinde belirlenen

bir değişken ele alınmıştır. Çalışma, Akdeniz Bölgesi ile sınırlandırılmış olup, 22 Ülkeden 18 ülke değerlendirme kapsamına alınmıştır. Turizm ile ilgili gelişmeleri incelemek için, yine aynı ülkeler kapsamında gelen turist sayıları ile araştırma yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmanın evreni, Akdeniz bölgesi ülkeleri ve bu ülkelerden İspanya, Fransa, İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs, Suriye, İsrail, Mısır, Malta, Tunus, Cezayir, Fas, Bosna-Hersek olmak üzere toplam 18 ülkeden oluşmaktadır. Ülkeler kapsamındaki ekonomik özgürlük verileri Fraser Enstitüsü'nden alınmıştır. Alınan verilerde beş ayrı alt değişken ile bir değerlendirme yapılmıştır. Turizm verileri ise, UNDATA web sitesinden yine aynı ülkeler için alınmıştır. Çalışma Turizm ile Ekonomik Özgürlük arasındaki ilişki kapsamında yapılmış olup, literatürde doğrudan benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sektör ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişki sektöre yönelik bazı değişkenler ve o değişkenlerle yapılmış çalışmalardan esinlenilerek değerlendirmeye çalışılmıştır. Turizm gelirlerinin ekonomik büyümeye ve ülke ekonomisine etkisi kuşkusuz ortadadır. Bunun yanında istihdam ve refah düzeyleri ile turizm arasında da doğrudan bir ilişki vardır. Bu bağlamda, ekonomik özgürlük ve turizm arasındaki ilişki, ekonomik büyüme, istihdam, refah gibi değişkenler çerçevesinde yapılan çalışmalar doğrultusunda karşılaştırma yapılarak değerlendirme yapılmıştır. 1998 de Dawson'ın yapmış olduğu çalışmada ekonomik özgürlük ve ekonomi incelenmiş ve serbest piyasa ekonomileri ekonomik büyümeleri olumlu etkilendiği savunulmuştur. Yine Dawson, verileri Fraser Enstitüsünden almış olup, ekonomik özgürlükler, sahip olunan toplam kaynak verimliliği ile ekonomik büyümeyi etkilediği gözlemlenmiştir. 1998' de De Haan'ın yaptığı çalışmada ise, 78 ülke için ekonomik özgürlük ve büyüme arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik özgürlük belirleyicisi olan değişkenlerin ekonomik büyüme üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Altınışık'ın 2011 yılında yapmış olduğu ekonomik özgürlük ve refah çalışmasında da ekonomik refah göstergesi bebek ölümlerindeki azalış ve kişi başına düşen GSYH daki artış alınmış olup, ekonomik özgürlükler, büyüme ve refah arasında doğrudan ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Araştırmada Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada kullanılan temel veri toplamaları 2000-2014 dönemini kapsamakta olup, değişkenlerden ekonomik özgürlük için Fraser Enstitüsü internet sitesinden alınmış olup, turizm ile ilgili tüm veriler Undata internet sitesinden temin edilmiştir. Ekonomik özgürlük alt bileşenleri olarak hükümetin büyüklüğü, yasal sistem ve mülkiyet hakları, Paranın güvenilirliği, uluslararası ticaret yapma özgürlüğü ve Yasal Düzenlemeler(Regülasyon) kullanılmıştır. Turizm alt değişkeni olarak ülkelere gel turist sayıları ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan tüm veriler alınan sitelerin güvencesinde olmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın analiz kısmında öncelikle birimler arasında yatay kesit bağımlılığı olup olmadığı birimler arasında korelasyonun varlığına ilişkin Pesaran (2004) testi, Spearman rank korelasyon katsayısı ile ortalama değer hesaplayan ve parametrik olmayan Friedman (1937) testi ile rank korelasyon katsayılarının karelerine dayanan Frees (1995) testi uygulanmıştır. Yatay kesit bağımlılığına ilişkin her üç testten elde edilen bulgular aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Test	İstatistik	Olasılık
Friedman	31.368	0.0121
Pesaran	3.027	0.0025
		Q Dağılımı
		Değerleri
Frees	0.477	0.10: 0.1719
		0.05: 0.2262
		0.01: 0.3351

Tablo 3.1’ de yer alan test sonuçlarına göre birimler arasında yatay kesit bağımlılığı tespit edilmiştir. Çalışmanın bir sonraki aşamasını oluşturan birim kök sınaması için yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Nitekim birinci nesil birim kök testleri yatay kesit bağımlılığını dikkate almayarak, yatay kesit bağımsızlığı varsayımı altında hesaplama yaparken, ikinci nesil birim kök testleri

yatay kesit bağımlılığına duyarlı hesaplama yaparlar. Ancak çalışmada panel ARDL yönteminin kullanılmış olması ve modelde yer alan değişkenlerin I(0) veya I(1) olup olmadığına bakılmaksızın bir tahmin yapılması, kullanılacak olan birim kök testlerinin önemini azaltmaktadır. Bu doğrultuda değişkenlere ilişkin birim kök sınamaları Levin-Lin-Chu ve Im-Pesaran-Shin testleri ile yapılmış ve istatistik ve olasılık değerleri tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Birim Kök Testi Sonuçları (düzey)

Değişken	LLC		IPS	
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
log_trst	-15.6159	0.000*	-5.6873	0.000*
log_huk	-5.2120	0.000*	-1.9754	0.024**
log_yas	-3.6016	0.000*	-2.0370	0.020**
log_para	-1.3900	0.082***	-0.8068	0.209
log_tic	-5.4858	0.000*	-1.5641	0.058***
log_reg	-3.0949	0.001*	-0.8630	0.1941

*, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade eder.

Tablo 3.2 incelendiğinde LLC test sonuçları tüm değişkenlerin düzeyde durağan olduğunu gösterirken, IPS sonuçlarına göre log_para ve log_reg değişkenleri birim kök içermektedir. Bir sonraki aşamada değişkenlerin farklı derecelerden durağan olduğu durumda uygulanması en optimal yöntem olan panel ARDL’ye ilişkin katsayı tahmini yapılmıştır.

Tablo 3.3. Panel ARDL (1, 1, 1, 1, 1, 1) Tahmin Sonuçları
(Bağımlı değişken: log_trst)

Uzun Dönem	PMG	MG	DFE	Hausman (mg, pmg)
log_huk	1.372(0.131)	20.261(0.143)	4.326(0.130)	Chi^2 Olasılık
log_reg	3.515(0.010)**	-35.626(0.209)	6.385(0.126)	0.24 0.998
log_para	-0.738(0.384)	17.412(0.217)	-1.435(0.562)	Hausman (mg, dfe)
log_tic	-1.915(0.033)**	18.476(0.294)	-3.978(0.222)	Chi^2 Olasılık
log_yas	-0.751(0.512)	13.896(0.323)	-4.330(0.204)	0.00 1.000
Kısa Dönem				
ECT	-0.964(0.000)*	-1.354(0.002)*	-0.936(0.000)*	
log_huk	0.792(0.755)	8.436(0.695)	0.919(0.757)	
log_reg	13.004(0.168)	-57.524(0.474)	6.023(0.216)	
log_para	-10.223(0.324)	7.383(0.775)	-7.608(0.026)**	

log_tic	-2.914(0.610)	18.417(0.717)	-0.466(0.913)
log_yas	-1.466(0.846)	-22.598(0.135)	6.930(0.073) ^{***}

^{*}, ^{**}, ve ^{***} sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade eder.

Tablo 3.3 incelendiğinde panel ARDL yönteminin dayandığı temel tahminler olan pmg, mg ve dfe uzun ve kısa dönem tahmin sonuçları ile söz konusu tahminler arasında en uygun olanın seçilmesine imkân veren Hausman test sonuçları görülmektedir. Buna göre ilk olarak pmg sonuçları değerlendirildiğinde uzun dönemde bağımlı değişken olan turist sayısı üzerinde yasal düzenlemeleri temsil eden log_reg değişkeninin pozitif ve uluslar arası ticaret yapma özgürlüğünü ifade eden log_tic değişkeninin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Yasal düzenlemeler arttıkça turist sayısının artması esasen doğrudan ülkenin güvenilirliği konusunu çağrıştırmaktadır. Nitekim güçlü yasal kurumlara sahip ülkeler yurtdışından gelen turistler için güvenilir bir ortam sunmaktadır. Uluslararası ticaret yapma özgürlüğünün uzun dönemde turist sayısını azaltıcı yönde etkisi ise beklenenin tersi bir durumdur. Zira ticaret yapma özgürlüğü ülke içinde mal ve hizmet çeşitliliği ve nispeten ucuzluğu anlamına gelirken, dış ticaret konusunda daha özgür ülkelerin turistler açısından ülkeyi cazip hale getirmesi genel kabul görmüş bir düşüncedir.

Ekonomik özgürlüklerin, turizm ile etkileşimini ölçen literatürde kesin kanıtlar olmamakla birlikte, turizm ile etkileşim halinde olan farklı değişkenler birlikte ekonomik özgürlük arasındaki ilişki birçok şekilde incelenmiştir. Ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkilerinin araştırıldığı Buğra Sucu' nun 2016 'da yaptığı araştırma sonucunda, piyasa ekonomilerini, teknolojinin ilerlemesini ve ekonomik büyümeyi daha hızlı bir artış çizgisine sokmak için ekonomik özgürlükleri ülkenin desteklemesi gerektiği sonucuna varmıştır. Literatürde ekonomik özgürlük kavramı çok fazla çalışmada yer almış olup, ekonomik büyüme, refah, istihdam gibi bir çok değişkenle karşılaştırması yapılmıştır. Ele alınan değişkenlerin Turizm sektörü ile de ilişkili olduğu kanısı ile araştırma yönlendirilmiştir.

Kısa dönem sonuçları ise tüm değişkenlere ait katsayıların istatistiksel olarak anlamsız olduğunu göstermektedir. Bir diğer tahminci olan mg sonuçları hem uzun

hem de kısa dönemde tüm değişkenler için hesaplanan katsayıların istatistiksel olarak anlamsız olduğunu göstermiştir. Son olarak dfe'ye ilişkin sonuçlar uzun dönem katsayılarının istatistiksel olarak anlamsız olduğunu gösterirken, kısa dönemde turist sayısı üzerinde paranın güvenilirliğinin negatif ve yasal sistem ve mülkiyet haklarının pozitif bir etkiye sahip olduğunu ifade eder.

Tahmincilere ilişkin elde edilen sonuçların birbirinden farklı olması, bunlar arasında bir seçim yaparak katsayıların doğru yorumlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda çalışmada öncelikle mg ve pmg tahmincileri için Hausman testi uygulanmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar pmg tahmincisinin tercih edilmesine yönelik boş hipotezin kabul edilmesine olanak sağlamaktadır. Ardından mg ve dfe arasında bir seçim yapılmasına ilişkin olarak uygulanan test dfe tahmincisinin tercih edilmesini öngörmektedir. Bu doğrultuda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkileme yönü hem kısa hem de uzun dönemde pmg ve dfe için aynıdır. Buna karşın kısa dönem pmg sonuçları uzun dönem dfe sonuçlarının istatistiksel olarak anlamsız olması dolayısı ile uzun döneme ilişkin pmg katsayı tahminlerinin, kısa döneme ilişkinse dfe katsayı tahminlerinin göz önüne alınabileceğini göstermektedir. Son olarak kısa dönem hata düzeltme katsayıları tüm tahminci sonuçlarında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, kısa dönemdeki dengesizliklerin uzun dönemde hızla giderildiğini ima etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm sürekli bir gelişme gösteren ve bireyler için her türlü boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirmeye yöneldikleri ve oluşan her yenilik ile daha fazla ülke ekonomilerine katkı sağlaması nedeniyle gözde bir sektördür. Turizmin sektörü için öncülük eden bölge olan Akdeniz Bölgesi ve bu bölgede yer alan 18 ülke bu çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve yaşanan gelişmelerin Akdeniz Ülkelerinde ekonomik özgürlük düzeyleri üzerindeki etkileri incenmiş olup, çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Akdeniz Bölgesi sınırlarında olan ülkelerde turizmin gelişmesi oldukça önemlidir. Sektör bölge açısından altın kaynak olarak değerlendirilmekte ve ülkeler için önemli gelir kaynağı olmasının yanı sıra, ülke ekonomisine katkıları açısından da yüksek önem arz etmektedir. Ekonomik özgürlükler ise, o ülkede yaşayan her birey için vazgeçilmez bir unsurdur. Bireylerin ekonomik açıdan özgür olduğu toplumlarda, girişimlerin daha rahat yapılması ve bireylerin mevcut tüm gelirlerini özgürce harcayabilmeleri ile gelişim doğru orantılıdır.

Çalışmada elde edilen bulgular, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan 18 ülke için ekonomik özgürlüklerde yaşanan değişimler ile turizm arasında uzun vadede ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, ekonomik özgürlük düzeyleri turizm gelirlerini ve o ülkeye gelen turist sayısını doğrudan/dolaylı etkilemektedir. Elde edilen sonuçlarda görülmektedir ki, uzun dönem katsayılarının istatistiksel olarak anlamsız olduğu sonucu elde edilirken, kısa dönemde turist sayısı üzerinde paranın güvenilirliğinin negatif ve yasal sistem ve mülkiyet haklarının pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Son olarak, akademik anlamda ekonomik özgürlük kavramı çalışmak isteyen araştırmacılara ileride yapılacak olan araştırmaları için, çalışmalarında ekonomik özgürlük alt bileşenlerinden faydalanarak, bu bileşenleri seçmiş oldukları ekonomik göstergelere etkilerini araştırmaları önerilebilir. Böylelikle mevcut literatüre katkı sağlayacakları öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altınışık, İ., Çakmak, Y., Peker, H. S. (2011). Ekonomik Özgürlükler Ve Refah. Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu, *Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*. Yıl 1, Sayı 1.
- Bahtiyar, E. (2012). Türkiye’de 1990 sonrası piyasa ekonomisi: Avrupa Birliği’ne üyelik ve ekonomik özgürlükler açısından bir değerlendirme. s. 25-26
- Bauer, T., Chan, B., Mackenzie, M. (2013). Turizm Ve Misafirperverlik Çalışmaları Turizmin Tanıtılması / İnce Ayarlanmış Sürümü Turizme Giriş Modül 1 El Kitabı. Kişisel, Sosyal ve Beşeri Bilimler Eğitimi Bölümü Eğitim Bürosu. S. 7-17.
- Bozok, D., Köroğlu, A. (2007). Akdeniz Ülkelerine Yönelik Uluslararası Turizm Hareketleri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 1.
- Bonarou, C. (2011). Heritage Tourism & Museum Management Lesson 2: Tourism, Heritage & Heritage Tourism. 1st Part.
- Burgbacher, E., Laepple, K. (2012). The Economic Impact of Germany’s Tourism Industry Key figures from a high-revenue, cross-sectoral industry Abridged version. Published by Federal Ministry of Economics and Technology (BMWi).
- Campbell, N., Snyder, T. (2012). Economic Freedom and Economic Volatility. University of Central Arkansas. Journal of International and Global Economic Studies, December. S. 60-76.
- Carlsson, F., Lundström, S. (2002). Economic freedom and growth: Decomposing the effects. Kluwer Academic Publishers. Department of Economics, Göteborg University.
- Cole, J.H. (2003). The Contribution of Economic Freedom To World Economic Growth. The Cato Journal, 23, 189-198.
- Chai, W. (2013). Tourism And Hospitality Studies. Personal, Social and Humanities Education Curriculum Development Institute. Hong Kong, June.

- Çeken, H., Ateşoğlu, L., Dalgın, T., Karadağ, L. (2008). Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslar Arası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.esosder.org . C.7, S.26.
- Çelik, M. (2015). Yükselen Ekonomilerde Ekonomik Özgürlük Doğrudan Yabancı Yatırım İlişkisi: Panel Veri Analizi (1995 – 2013). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Çetin, R. (2013). Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(2), 37- 47.
- De Haan, J., Sturm, Jan-E. (1999). On The Relationship Between Economic Freedom And Economic Growth. Department of Economics, University of Groningen. Revised version, March.
- Erkuş, S. (2016). Demokrasi, Ekonomik Özgürlük Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*. S.55-61
- Eser, Z. E. (2016). Ekonomik Özgürlükler Ve Kalkınma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. *Doktora Tezi*.
- Gemrik, S. (2014). Ekonomik Özgürlükler Üzerine Karşılaştırmalı Analiz. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, *Doktora Tezi*.
- Genç, M. C., Tandoğan, D. (2016). Ekonomik Büyüme Ve Turizm Arasındaki İlişki: Panel Eşbütünleşme Ve Nedensellik Analizi. *IMUCO International Multidisciplinary Conference*. Antalya
- Gülbahar, O. (2009). 1990’lardan Günümüze Türkiye’de Kitle Turizminin Gelişimi Ve Alternatif Yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 14, Sayı 1. S.151-177.
- Gravel, N. (2007). What is freedom?. March 7.th.
- Gwartney, J. ve Lawson, R. (2003). The Concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*. (13): 405-416.

- Gwartney, J., Lawson, R., Hall, J. (2016). Economic Freedom of the World 2016 Annual Report. *Fraser Institute*.
- Hanke, S. H., Walters, S. J. K. (1997). Economic Freedom, Prosperity, And Equality: A Survey. *Gato Journal*, Vol. 17, No. 2. S. 126-129.
- Heritage Foundation* (2013). 2013 Index of Economic Freedom, s. 477-478. https://thf_media.s3.amazonaws.com/index/pdf/2013/methodology.pdf
- Hospers, j. (1994). The Meanings of Freedom. I of American History, September.
- İstanbullu Dinçer, F., Bayram E., Ak, S. (2018). Dünyada Ve Türkiye’de Deniz Turizmi Açısından Kıyı Alanlarını Koruma Yönetiminin İncelenmesi. 4. *Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu*. İzmir.
- Jabbarnezhad, S. (2014). Seçilmiş 10 Önemli Turizm Ülkesinde, Turizmin Ülke Ekonomisindeki Yeri Ve İktisadi Büyüme Katkısı. *Yüksel Lisans Tezi*, Adana.
- Kandır, S. Y., Karadeniz, E., Özmen, M., Önal, Y. M. (2008). Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 10, Sayı 1.
- Kozak, N. (2012). Genel Turizm Bilgisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını. Eskişehir.
- Louise, M. (2001). Tourism trends in Mediterranean Countries. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. European Communities, 2001.
- Madan, A. (2002). The Relationship Between Economic Freedom and Socio-Economic Development. Illinois Wesleyan University, Honors Projects Economics Department.
- Manan, Ö. (2009). Kurumsal Yapı Olarak Demokrasi ve Ekonomik Özgürlüklerin Ekonomik Performansa Etkisi: Türkiye Örneği. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*.

- Maviş, F., Ahipaşaoğlu, S. H., Kozak, N. (2002). Genel Turizm Bilgisi. Anadolu üniversitesi.
- Miller, T. A., Kim, A. B. (2009). The 10 Economic Freedoms Milton Friedman, Capitalism and Freedom. Index of Economic Freedom, Chapter 1.
- Miller, T. A., Kim, A. B. (2011). Defining Economic Freedom. Index of Economic Freedom, Chapter 2.
- Oktayer, N., Susam, N., Çak, M. (2007). Türkiye'de Turizm Ekonomisi. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-69. İstanbul.
- Sıphandon, K. (2005). Lao People's Democratic Republic Peace Independence Democracy Unity Prosperity. Vientiane, December.
- Sucu, M. B. (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Özgürlükler Ve İktisadi Kalkınma İlişkisi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Sharpley, R. (2002). The Challenges of Economic Diversification through Tourism: the Case of Abu Dhabi. International Journal Of Tourism Research. April.
- Şit, M. (2014). Türkiye'de Turizm Sektörünün Performansına Etki Eden Faktörlerin Ampirik Analizi. *Doktora Tezi*. Malatya.
- Tan, Ö. (2012). Kırsal Kalkınmada Turizmin Rolü ve İğne Ada'nın Turizm Potansiyeli. Namık Kemal Üniversitesi, Saray Meslek Yüksekokulu, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 14 (22): s. 141-147.
- Tunçsiper, B., Biçen, Ö. F. (2014). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ağustos, 9(2), S. 25- 45.
- Tunçsiper, B., Biçen, Ö. F. (2015). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri Üzerine Bir İnceleme. *International Conference On Eurasian Economies*. S. 884-888.
- Unur, K. (2004). Turizmin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 6, Sayı 4.

- Uysal, Ö. (2013). Sürdürülebilir Büyüme Kavramının Çevre ve Ekonomik Boyutlarının Ayırıştırılması. Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, International Journal of Alanya Faculty of Business. Vol:5, No:2, s. 111-118.
- Uzun, A. R. (2009). Türkiye’de Turizmin İstihdam Üzerine Etkileri (Turizm Eğitimi Üzerine Bir Örnek: Antalya). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yönetim Ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul. S. 5-6.
- Yanardağ, Ö., Avcı, M. (2012). Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları: Marmaris, Fethiye, Bodrum İlçeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2. S. 39-62.
- Yalman, N. İ., Sandalcılar, R. A., Demirkoparan, F. (2011). Özgürlükler Ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika Ve Türkiye. Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı.
- Yenipazarlı, A. (2009). Ekonomik Özgürlükler Ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, *Doktora Tezi*.
- Yıldız, Z. (2011). Turizmin Sektörünün Gelişimi Ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi, *Vizyoner Dergisi*. C. 3, Sayı 5. s. 54-71.
- William, W., Beach, Kane, T., Ph, D. (2008). Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms. Index of Economic Freedom, Chapter 4.

İnternet Kaynakları

<https://ekonomihukuk.com/mikro-iktisat/uretim-imkanlari-egrisi/> (31.10.2017)

<https://tr.khanacademy.org> (13.11.2017)

<https://ekonomihukuk.com> (13.11.2017)

<http://politikakademi.org/2013/02/heritage-foundation-abd-dusunce-kurulusu/Heritage>

Foundation (ABD) – Düşünce Kuruluşu (15.11.2017)

<https://www.paraborsa.net/i/ekonomik-buyume-ile-kalkinma-arasindaki-fark-nedir/>
(16.11.2017)

<http://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/1445823-ekonomik-buyume-nedir>
(16.11.2017)

<http://ideas.repec.org/a/eee/poleco/v19y2003i3p405-430.html> (23.11.2017)

<http://emrebahar.blogspot.com.tr/2012/03/turizm-talebi.html> (15.12.2017)

<https://turizmcii.wordpress.com/turizm/ekonomi-ve-turizm-iliskisi/> (15.12.2017)

<http://www.ankahukuk.com/blog/joseph-razin-zarar-ilkesi-yaklasimi> (17.12.2017)

<http://www.dmy.info/ozgurluk-nedir-anlami-felsefe/> (20.12.2017)

https://www.turkcebilgi.com/amerikan_ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1k_bildirgesi (27.12.2017)

<https://turizmcii.wordpress.com/turizm/turizm-arzi-ve-ozellikleri/> (15.01.2018)

<https://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/1997/11/cj17n2-1.pdf>

<https://freedomhouse.org/content/our-history> (18.03.2018)

<http://www.fraserinstitute.org/> (19.05.2018)

<http://www.heritage.org/> (19.05.2018)

<https://www.fraserinstitute.org/economicfreedom/map?year=2015&geozone=world&page=map> (20.05.2018)

<http://www.mediterranean-yachting.com/Countries.htm> (20.05.2018)

<http://www.turizmgazetesi.com/news.aspx?id=74706> (20.05.2018)

<https://www.wttc.org/datagateway/> (21.05.2018)

<http://www.turob.com/tr/istatistikler/ekim-2017-unwto-dunya-turizm-barometresi-7800f44> (21.05.2018)

<http://data.un.org/> (21.05.2018)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Aysel ANILGAN

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: Alanya / 20.07.1992

E-Posta: ayselanilgan@gmail.com

Yazışma Adresi: Güllerpınarı mahallesi Anılğan sokak Yadigar Hanım apartmanı
8/7 ALANYA

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lise	Alanya Lisesi	2010
Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2014
Pedagojik Formasyon	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	-

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Kurum	Görev
2013-2018	Bireysel	Matematik Özel Ders
2014-2015	Karapınar İmam Hatip Ortaokulu	Matematik Öğretmeni
2015-2016	Acıgöl 4 Temmuz Ortaokulu	Matematik Öğretmeni